

การจัดการกลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่*

ธเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์**

ที่มาและความสำคัญของปัญหา

การพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศที่ผ่านมา ได้พยายามมุ่งเน้นที่พัฒนาภาคอุตสาหกรรมเป็นหลัก ถึงแม้ในอดีตที่ผ่านมาจะประสบความสำเร็จ โดยดูได้จากอัตราการขยายตัวทางเศรษฐกิจเฉลี่ยสูงถึงร้อยละ 7.8 ต่อปี (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2540) แต่ความสำเร็จดังกล่าวไม่สามารถที่จะดำรงอยู่ได้อย่างยั่งยืน ดังจะเห็นได้จากปัญหาภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรุนแรง ตั้งแต่ปี 2540 เป็นต้นมา แม้ว่าจะเกิดปัญหาภาวะวิกฤตทางเศรษฐกิจแต่ภาคการผลิตที่ได้รับผลกระทบน้อยที่สุด ก็คือ ภาคการเกษตรซึ่งที่ผ่านมารัฐบาลไม่ได้ให้ความสนใจมากนัก

ภาคเหนือของประเทศเป็นภูมิภาคหนึ่งที่มีโครงสร้างเศรษฐกิจแบบล้าหลัง ประชากรส่วนใหญ่อยู่ในภาคการเกษตร และมีฐานะยากจน ซึ่งมีสาเหตุมาจากกลุ่มคนเหล่านี้ขาดแคลนเงินทุน ที่ทำกินเพื่อประกอบอาชีพ ขาดโอกาสทางการศึกษา และมีรายได้ไม่แน่นอน นอกจากนี้ยังถูกเอารัดเอาเปรียบจากกลุ่มคนที่มีฐานะดีทางเศรษฐกิจที่เข้ามาแสวงหาผลประโยชน์จากชุมชน ไม่ว่าจะเป็นเรื่องการใช้ทรัพยากร แรงงาน และปัจจัยการผลิตอื่นๆ เกษตรกรส่วนใหญ่ในภาคเหนือประสบปัญหาภาวะหนี้สิน และในบางครั้งต้องกู้ยืมจากนายทุนในอัตราดอกเบี้ยที่สูงมาก บางครั้งสูงถึงร้อยละ 5-10 บาทต่อเดือน นอกจากนี้ยังประสบปัญหาด้านการตลาดที่ไม่สามารถขาย

ผลผลิตได้ในราคาที่คุ้มทุน ปัญหาดังกล่าวยังไม่สามารถที่จะแก้ไขได้ถึงแม้จะมีหน่วยงานของทางราชการเป็นจำนวนมากอยู่ในพื้นที่ ซึ่งมีสาเหตุมาจากการขาดแคลนงบประมาณดำเนินการ ความไม่จริงใจที่จะแก้ปัญหาจากเจ้าหน้าที่ของรัฐ และปัญหาการทำงานซ้ำซ้อนกันของหน่วยงานราชการ จากปัญหาดังกล่าว แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8 ได้กำหนดแผนแม่บทให้รัฐส่งเสริมธุรกิจชุมชนทั้งในเมืองและชนบท เพื่อที่จะเสริมสร้างความเข้มแข็งให้กับองค์กรชุมชนไปสู่เป้าหมายการพึ่งตนเอง และการพัฒนาแบบองค์รวม

กลุ่มสะสมทุนถือเป็นธุรกิจชุมชนประเภทหนึ่งที่กลุ่มคนในชุมชนมารวมกลุ่มกัน โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อสะสมเงินร่วมกันไว้เป็นแหล่งเงินทุนของตนเอง การจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนเริ่มขึ้นครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2517 โดยกรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย ได้เข้าไปส่งเสริมให้ชาวบ้านได้ร่วมกันสะสมทุนในรูปของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อใช้เป็นแหล่งเงินทุนในการพัฒนาการผลิตทางการเกษตรและขยายไปสู่กิจกรรมอื่นที่เกี่ยวข้อง การดำเนินการในระยะแรกถือว่าประสบความสำเร็จในเชิงปริมาณ เพราะมีกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเกิดขึ้นเกือบทุกตำบล แต่เมื่อกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเหล่านี้ดำเนินงานไปได้ระยะหนึ่งมักจะประสบความล้มเหลว บางกลุ่มต้องเลิกกิจการไป มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่พอจะดำเนินงานต่อไปได้ นอกจากนี้ยังมี

* รายงานนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัย เรื่อง การจัดการกลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน : กรณีศึกษาจังหวัดเชียงใหม่ ซึ่งได้รับการสนับสนุนทุนวิจัยจากสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ ปี 2544

** อาจารย์ประจำคณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

หน่วยงานเอกชนที่ให้การสนับสนุนการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนในชุมชน เช่น มูลนิธิศุภนิมิตแห่งประเทศไทย และชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย ซึ่งผลการดำเนินงานก็มีลักษณะเดียวกับกลุ่มสะสมทุนที่ส่งเสริมโดยภาครัฐ กล่าวคือ มีเพียงบางกลุ่มเท่านั้นที่สามารถพัฒนาตนเองต่อไปได้ และยังมีอีกหลายๆกลุ่มที่ประสบความล้มเหลว นอกจากนี้ยังมีกลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งขึ้นมาโดยไม่ได้รับการสนับสนุนจากหน่วยงานใด ซึ่งเป็นกลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งกันขึ้นมาโดยคนในชุมชนนั้นๆ แต่อาจจะเรียกชื่อกลุ่มต่างกันไป เช่น ธนาคารหมู่บ้าน กลุ่มสัจจะสะสมทรัพย์ หรืออาจจะเรียกชื่อเป็นอย่างอื่น เช่น กลุ่มสะสมทุนบ้านป่าสักน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ปู้คา อำเภอสันกำแพง และกลุ่มสะสมทุนบ้านสารภี หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เป็นอีกตัวอย่างหนึ่งที่มีการก่อตั้งโดยคนในชุมชนเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนให้กับคนในชุมชน โดยมีรูปแบบการดำเนินงานเป็นไปตามความเข้าใจของคณะกรรมการมีการทำบัญชีแบบง่ายๆ ในตอนแรกการดำเนินงานเป็นไปด้วยดีเนื่องจากปริมาณเงินยังมีไม่มาก ซึ่งง่ายต่อการบริหารจัดการ แต่ในอนาคตไม่แน่ใจว่าจะสามารถพัฒนาต่อไปหรือไม่ เพราะการดำเนินงานดังกล่าวขึ้นอยู่กับคณะกรรมการเป็นหลัก หากปริมาณเงินมีมากขึ้นอาจทำให้เกิดปัญหาในการดำเนินงาน อาจเกิดความไม่มั่นใจที่จะบริหารการเงินเพราะมีระบบบัญชีที่ไม่เป็นสากล ไม่มีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาตรวจสอบ และไม่อยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานใดเลย

ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ จะเข้าไปช่วยจัดระบบ และนำรูปแบบที่เหมาะสมโดยจะนำรูปแบบของสหกรณ์เครดิตยูเนียนเข้าไปทดลองใช้กับกลุ่มสะสมทุนในบ้านป่าสักน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ปู้คา อำเภอสันกำแพง และกลุ่มสะสมทุนบ้านสารภี หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ เพื่อ

ให้เป็นที่ยอมรับของคนในชุมชน และจะนำไปสู่การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย มีระบบบัญชีที่เป็นสากลซึ่งสามารถตรวจสอบได้ เอื้อประโยชน์ต่อความต้องการของคนในชุมชนได้อย่างแท้จริง และในที่สุดจะสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างมั่นคงและยั่งยืน

กรอบทิศทางของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้จะนำรูปแบบของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาทดลองใช้กับกลุ่มสะสมทุนของชุมชนที่จัดตั้งขึ้นมาตามแนวคิดของชาวบ้านซึ่งกลุ่มที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดของชาวบ้าน จะมีการจัดทำบัญชีแบบง่ายๆ ไม่มีระบบการตรวจสอบ ไม่มีกฎระเบียบที่ชัดเจน ไม่มีหลักประกันการสูญหายของเงิน และไม่มีหน่วยงานใดเข้ามารับผิดชอบดำเนินงานของกลุ่มดังกล่าว ซึ่งเสี่ยงต่อการล่มสลายและอาจก่อให้เกิดปัญหาได้ในอนาคต ดังนั้นในการศึกษาวิจัยครั้งนี้จะนำรูปแบบที่เป็นสากลเข้าไปให้กลุ่มดังกล่าวทดลองปฏิบัติ หากสามารถปฏิบัติได้จะทำให้กลุ่มสะสมทุนดังกล่าวมีระบบบัญชีที่เป็นที่เป็นสากล มีระบบการตรวจสอบจากภายนอก และนำไปสู่การจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมาย ซึ่งจะช่วยให้กลุ่มสะสมทุนดังกล่าวสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน และไม่เสี่ยงต่อการล่มสลายในอนาคต

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

- 1) เพื่อทดลองใช้รูปแบบที่เหมาะสมกับกลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดของชาวบ้าน
- 2) เพื่อให้กลุ่มสะสมทุนสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน
- 3) เพื่อให้กลุ่มสะสมทุนสามารถเป็นแหล่งเงินทุนให้กับชุมชน และสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ขอบเขตของการวิจัย

ในการวิจัยครั้งนี้ จะทดลองใช้รูปแบบการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนกับกลุ่มสะสมทุนบ้านป่าสักน้อย หมู่ที่ 3 ตำบลแม่ปูคา อำเภอสันกำแพง และกลุ่มสะสมทุนบ้านสารภี หมู่ที่ 5 ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 2 กลุ่มในพื้นที่ 2 หมู่บ้านเท่านั้น

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาครั้งนี้จะใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participatory Action Research : PAR) โดยที่แนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้พัฒนามาจากแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการของ Kurt Lewin (Lewin, 1964) ซึ่งได้นำกระบวนการวิจัยลักษณะนี้มาใช้ในโครงการพัฒนาชุมชน ต่อมาแนวคิดของการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมได้ถูกนำไปประยุกต์ใช้กันอย่างกว้างขวางทั้งในงานพัฒนาชุมชน การศึกษาโดยเฉพาะกระบวนการเรียนการสอนแบบนักเรียนเป็นศูนย์กลางการเรียนรู้ การสาธารณสุข แม้แต่ในบริษัท เช่น Xerox Corporation (Whyte et al., 1991) ในบ้านเรา Andrew Turton (1987) ได้ใช้กระบวนการวิจัยนี้ทำงานกับชาวบ้านยากจน ในการทำให้เกิดความร่วมมือระหว่างนักวิจัย ชาวบ้าน และกลุ่มเคลื่อนไหวต่างๆ ในขณะนั้น Turton พบว่ายังไม่เคยมีการวิจัยลักษณะนี้มาก่อน ในเวลาต่อมาได้มีนักวิจัยให้ความสนใจแนวคิดนี้มากขึ้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งนักวิจัยของมหาวิทยาลัยมหิดลได้นำแนวคิดนี้มาประยุกต์ใช้กับงานสาธารณสุขอย่างแพร่หลาย กระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) มีคุณลักษณะดังต่อไปนี้

1) เป็นกระบวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มคนที่มีปัญหาร่วมกัน หรือมีความสนใจที่อยากจะเห็นการเปลี่ยนแปลงร่วมกัน เช่น สมาชิกกลุ่มสะสม

ทุน คณะกรรมการของกลุ่ม นักวิจัย ที่ตระหนักถึงการพัฒนากลุ่มให้มีความมั่นคงและยั่งยืน เป็นต้น

2) เป็นกระบวนการวิจัยที่เชื่อมการปฏิบัติกับการวิจัย

3) เป็นกระบวนการเรียนรู้ (learning process)

4) เป็นกระบวนการวิจัยที่เน้นให้ทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง (collaborator) มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ ตลอดจนกระบวนการวิจัย เป็นกระบวนการตัดสินใจร่วมกันเป็นกลุ่ม (collective decision) และการร่วมมือเป็นกลุ่ม (collective action)

5) เป็นกระบวนการวิจัยที่เป็นวงจรต่อเนื่องของการวางแผน (planning) การลงมือปฏิบัติตามแผน (action) การสังเกต (observation) วิธีการปฏิบัติ และผลของการปฏิบัติ และการสะท้อนความคิดเห็นเชิงวิพากษ์ (critical reflection) วิธีการปฏิบัติและผลของการปฏิบัติ เพื่อที่จะวางแผนร่วมกันใหม่ (re-planning) โดยทำอย่างนี้เป็นวงจร ทั้งนี้ความรู้และความเข้าใจต่อเหตุการณ์ สถานการณ์และปัญหา ตลอดจนวิธีปฏิบัติที่เรียนรู้จากกิจกรรมที่เกิดขึ้นจะถูกใช้เป็นบทเรียนเพื่อเพิ่มพูนความรู้ ความเข้าใจ และเพื่อปรับปรุงคุณภาพและประสิทธิภาพของวิธีปฏิบัติของกิจกรรมถัดไป

6) เป็นกระบวนการวิจัยที่เกี่ยวข้องกับกระบวนการกระตุ้น สนับสนุน (facilitation) และผู้กระตุ้นสนับสนุน (facilitator)

7) การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมเหมาะสำหรับการหาทางเปลี่ยนแปลงหรือปรับปรุงสถานการณ์หรือโครงการที่ซับซ้อน ซึ่งผู้ที่เกี่ยวข้องไม่รู้ว่าจะเริ่มตรงไหนเพื่อให้กลุ่มสะสมทุนสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยจะเข้าไปค้นหาปัญหา ร่วมกับสมาชิกและคณะกรรมการของกลุ่มสะสมทุน กับกลุ่มตัวอย่าง หลังจากที่เราพบถึงปัญหาแล้วจะหา แนวทางการแก้ปัญหาพร้อมกัน และผู้วิจัยจะเสนอแนวทางการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนเพื่อให้เป็นทางเลือก หลังจากนั้น ก็จะฝึกอบรม ให้ความรู้กับ สมาชิกกลุ่มและคณะกรรมการ พาคณะกรรมการไป ศึกษาดูงานสหกรณ์เครดิตยูเนียนที่ประสบความสำเร็จ ในจังหวัดเชียงใหม่ หากกลุ่มตัดสินใจที่จะนำรูปแบบ การดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนมาใช้ ก็จะเข้าสู่กระบวนการฝึกปฏิบัติงาน และการทดลองนำรูปแบบที่เหมาะสมมาใช้ และติดตามประเมินผลต่อไป ในส่วนของความเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มสะสมทุนที่ตั้ง ขึ้นกับความสามารถเข้าถึงแหล่งเงินกู้ทั้งในและนอก ระบบนั้นจะสรุปไว้ในรายงานหลังจากที่มีการศึกษา

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

- 1) กลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งขึ้นตามแนวคิดของชาวบ้านสามารถปรับเข้ากับรูปแบบของกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสม
- 2) กลุ่มสะสมทุนสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

- 3) กลุ่มสะสมทุนสามารถเป็นแหล่งเงินทุนให้กับชุมชนและสามารถพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ

หน่วยงานที่นำผลการวิจัยไปใช้ประโยชน์

หน่วยงานของรัฐ เอกชน และชุมชนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนตำบล หรือหมู่บ้าน หรือชุมชนเมือง ที่ต้องการจะพัฒนารูปแบบของกลุ่มสะสมทุนไปสู่กลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมและสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน

เปรียบเทียบลักษณะการดำเนินงานของกลุ่มสะสมทุนรูปแบบต่างๆ

การดำเนินงานของกลุ่มสะสมทุนประเภทต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มเครดิตยูเนียนกับกลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ ในด้านการรับสมาชิก กิจกรรมต่างๆ ที่กลุ่มทำ การบริหารงานของกลุ่ม สถานะทางกฎหมายของกลุ่ม ความมั่นคงของสมาชิก และการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่ม สามารถพิจารณาได้ดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 การเปรียบเทียบลักษณะกลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ กับเครดิตยูเนียน

ลักษณะ	กลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ	เครดิตยูเนียน		
		กลุ่มเริ่มต้น	กลุ่มสมาชิก	สหกรณ์
1. การรับสมาชิก	- มีการรับสมาชิกอย่างไม่จำกัดจำนวนเพื่อต้องการระดมทุนอย่างเต็มที่ ทำให้มีสมาชิกที่ไม่มีคุณภาพมุ่งผลประโยชน์ส่วนตนแอบแฝงอยู่ ทำให้การดำเนินงานประสบปัญหาในเวลาต่อมา	- มีการพิจารณาการรับสมาชิกใหม่จากคณะกรรมการเพื่อต้องการสมาชิกที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนากลุ่มให้มีความมั่นคง	- มีการพิจารณาการรับสมาชิกใหม่จากคณะกรรมการเพื่อต้องการสมาชิกที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนากลุ่มให้มีความมั่นคง	- มีการพิจารณาการรับสมาชิกใหม่จากคณะกรรมการเพื่อต้องการสมาชิกที่มีคุณภาพ ซึ่งจะช่วยพัฒนากลุ่มให้มีความมั่นคง
2. กิจกรรม	- มีการสะสมเงินทุนเรือนหุ้น การรับฝากเงิน-ถอนเงิน และการบริการเงินกู้แก่สมาชิก ซึ่งรูปแบบการสะสมและกู้ยืมนั้นเป็นไปตามระเบียบที่กำหนดขึ้นเองโดยไม่มีกฎหมายรองรับ	- มีการสะสมเงินทุนเรือนหุ้นทุกเดือนอย่างสม่ำเสมอ บริการเงินกู้ฉุกเฉินและเงินกู้สามัญ ซึ่งการให้สินเชื่อจะระบุไว้ตามระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม	- มีการสะสมเงินทุนเรือนหุ้น และปล่อยเงินกู้ฉุกเฉิน เงินกู้สามัญ โดยเพิ่มเงินกู้ประเภทพิเศษ ทั้งนี้กลุ่มจะสามารถเชื่อมโยงกับสหกรณ์อื่นได้ และจะได้รับการสนับสนุนเงินทุนในรูปแบบการให้กู้ยืมเพื่อบริการสมาชิกได้อย่างทั่วถึง	- มีการสะสมเงินทุนเรือนหุ้น บริการเงินกู้ฉุกเฉิน เงินกู้สามัญ เงินกู้พิเศษ และบริการรับฝาก-ถอนเงิน คล้ายกับธนาคาร

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะ	กลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ	เครดิตยูเนียน		
		กลุ่มสะสม	กลุ่มสหภาพ	สหกรณ์
3. การบริหารงาน	- มีความซ้ำซ้อนไม่เป็นระบบ โดยเฉพาะระบบบัญชีซึ่งไม่เป็นสากล การตรวจสอบทำได้ยาก เนื่องจากรูปแบบที่นำมาใช้ในแต่ละกลุ่มมีความแตกต่างกัน ส่งผลทำให้หลายกลุ่มมีปัญหาด้านการทุจริต หากคัดเลือกสมาชิกที่ไม่มีคุณภาพเข้ามาเป็นคณะกรรมการ ทำให้หลายกลุ่มต้องล้มเลิกกิจการ	- มีการตรวจสอบความถูกต้องในทุกขั้นตอนการบริหาร โดยเฉพาะระบบบัญชีซึ่งเป็นระบบสากล ตามระเบียบ สหกรณ์ ได้รับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่	- มีการตรวจสอบความถูกต้องในทุกขั้นตอนการบริหาร โดยเฉพาะระบบบัญชีซึ่งเป็นระบบสากล ตามระเบียบสหกรณ์ ได้รับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ และได้รับการตรวจสอบจากกรมตรวจบัญชี สหกรณ์เป็นประจำทุกงวดบัญชี	- มีการนำเอาเทคโนโลยีที่ทันสมัยเข้ามาใช้เนื่องจากกลุ่มมีขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้การดำเนินงานมีความคล่องตัวสูง การตรวจสอบความถูกต้องในการบริหารมีความโปร่งใส โดยเฉพาะระบบบัญชีซึ่งเป็นระบบสากลตามระเบียบ สหกรณ์ ได้รับการอบรมให้ความรู้จากเจ้าหน้าที่ และได้รับการตรวจสอบจากกรมตรวจบัญชี สหกรณ์เป็นประจำทุกงวดบัญชี
4. สถานะทางกฎหมาย	- ไม่เป็นนิติบุคคล	- เป็นกลุ่มเริ่มต้นที่จะพัฒนาเพื่อจดทะเบียนเป็น สหกรณ์ ออมทรัพย์ชุมชนตามกฎหมาย สหกรณ์	- เป็นกลุ่มที่พัฒนามาจากกลุ่มสะสมมีความเข้มแข็งมากขึ้นและพร้อมที่จะจดทะเบียนในอนาคต ดังนั้นกลุ่มประเภทนี้จึงอยู่ระหว่างการเตรียมพร้อม โดยเฉพาะการบริหารงาน ให้มีความเข้มแข็ง	- เป็นสถาบันการเงินของชุมชนโดยมีสมาชิกทุกคนเป็นเจ้าของ และจดทะเบียนถูกต้องตามกฎหมาย โดยนายทะเบียนสหกรณ์ (อธิบดีกรมส่งเสริม สหกรณ์)

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะ	กลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ	เครดิตยูเนียน		
		กลุ่มสะสม	กลุ่มสมทบ	สหกรณ์
5. ความมั่นคงของสมาชิก	- มีการปันผลให้แก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี ส่วนการจัดสวัสดิการต่างๆ มีน้อยมากเพราะรายได้มีน้อยเนื่องจากปริมาณเงินทุนที่ปล่อยกู้มาจากการสะสมเพียงอย่างเดียวเท่านั้น ดังนั้นสมาชิกจะได้รับแต่เงินปันผลเท่านั้น	- ปันผลให้แก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี ด้านสวัสดิการจะกระทำได้เมื่อกลุ่มได้พัฒนาเป็นกลุ่มสมทบแล้ว	- ปันผลให้แก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี เมื่อสมาชิกเป็นกลุ่ม สมทบแล้วจะได้รับสวัสดิการพิเศษจากชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เพื่อสร้างหลักประกันความมั่นคงให้แก่ครอบครัวสมาชิก โดยสวัสดิการที่ได้รับแบ่งเป็นดังนี้ 1.สค.1 สวัสดิการเงินกู้ เป็นสวัสดิการเพื่อคุ้มครองเงินกู้ของสมาชิกที่เสียชีวิตก่อนอายุครบ 70 ปีบริบูรณ์ หรือทุพพลภาพ โดยสิ้นเชิง ไม่เกินรายละ 300,000 บาท 2.สค.2 สวัสดิการเงินสะสม เป็นสวัสดิการที่จัดสมทบให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิตในวงเงินไม่เกินรายละ 100,000 บาท ตามช่วงอายุ 3. สค.3 สวัสดิการกองทุนร่วม เป็นบริการเงินกู้และเงินฝากแก่กลุ่ม	- ปันผลให้แก่สมาชิกเมื่อสิ้นปี มีการอบรมและส่งเสริมอาชีพให้แก่สมาชิก ในส่วนของสวัสดิการนอกจากจะได้รับสวัสดิการเหมือนกับกลุ่มสมทบแล้วยังได้รับเพิ่มเติมคือ 1. สค.4 สวัสดิการความมั่นคง เป็นสวัสดิการคุ้มครองความมั่นคงในทรัพย์สินของสหกรณ์ 2. สค.5 สวัสดิการกองทุนสมทบ เป็นสวัสดิการเพื่อช่วยเหลือเพื่อนสมาชิก - นอกจากสวัสดิการที่ได้รับจากชุมนุมฯ แล้วสหกรณ์ยังสามารถจัดสวัสดิการ ต่างๆให้แก่สมาชิก เช่น สวัสดิการค่ารักษาพยาบาล สวัสดิการการศึกษา สวัสดิการผู้สูงอายุ สวัสดิการคลอดบุตร เป็นต้น

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ลักษณะ	กลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ	เครดิตยูเนียน		
		กลุ่มสะสม	กลุ่มสหภาพ	สหกรณ์
6. การสร้างเครือข่าย	- ทำได้ยากเนื่องจากไม่มีศูนย์กลาง เพราะต่างคนต่างทำ	- มีชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นศูนย์กลาง ให้ความรู้และฝึกอบรม	- มีชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นศูนย์กลาง ให้ความรู้และฝึกอบรม	- มีชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด เป็นศูนย์กลาง ให้ความรู้และฝึกอบรม
7. การให้การศึกษ	- ไม่มีโครงการให้การศึกษาคืออย่างต่อเนื่องแก่สมาชิก	- มุ่งให้ความรู้แก่สมาชิกและกรรมการอย่างต่อเนื่องในเรื่องการบริหารงานกลุ่มๆ การประหยัด อดออม และการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาด	- มุ่งให้ความรู้แก่สมาชิกและกรรมการอย่างต่อเนื่องในเรื่องการบริหารงานกลุ่มๆ การประหยัด อดออม และการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาด	- มุ่งให้ความรู้แก่สมาชิกและกรรมการอย่างต่อเนื่องในเรื่องการบริหารงานสหกรณ์ การประหยัด อดออม และการใช้จ่ายเงินอย่างฉลาด

ที่มา : “บทบาทที่เหมาะสมขององค์กรภาครัฐและเอกชนในการพัฒนากลุ่มออมทรัพย์” วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ฉบับที่ 3 ปีที่ 4 (กันยายน – ธันวาคม 2543) หน้า 149-151

สถานการณ์ของกลุ่มเครดิตยูเนียนและกลุ่มออมทรัพย์ในภาคเหนือตอนบน

กลุ่มสะสมทุนที่ได้รับการส่งเสริมมากในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน คือ กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ส่งเสริมโดยกรมการพัฒนาชุมชน และรองลงมา คือ กลุ่มเครดิตยูเนียน ส่งเสริมโดยชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ เมื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับกลุ่มเครดิตยูเนียน จะเห็นได้ว่า จำนวนกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีถึง 1,689 กลุ่ม ซึ่งมีมากกว่ากลุ่มเครดิตยูเนียนประมาณ 10 เท่า ในด้านจำนวนสมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมีถึง 143,716 คน ส่วนกลุ่มเครดิตยูเนียนมีเพียง 39,583 คน ซึ่งมีน้อยกว่าประมาณ 3 เท่าเศษ ทั้งนี้เนื่องมาจากกรมการพัฒนาชุมชนมีเจ้าหน้าที่ประจำตำบลเกือบทุกตำบล จึงสามารถที่จะขยายจำนวนกลุ่มออมทรัพย์

และจำนวนสมาชิกได้มากกว่า และยังได้เปรียบในฐานะที่เป็นหน่วยงานของทางราชการ อย่างไรก็ตาม ถึงแม้จะมีจำนวนกลุ่ม และจำนวนสมาชิกมากกว่าเป็นหลายเท่าแต่กลุ่มออมทรัพย์ก็มีจำนวนเงินทุนน้อยกว่ากลุ่มเครดิตยูเนียน กล่าวคือ กลุ่มเครดิตยูเนียนมีเงินทุนประมาณ 279 ล้านบาทในขณะที่กลุ่มออมทรัพย์มีน้อยกว่าเพียงประมาณ 254 ล้านบาท (ตารางที่ 2) นั้นแสดงถึงความมั่นคงของกลุ่มเครดิตยูเนียน ถึงแม้จะมีจำนวนกลุ่มน้อยกว่าแต่สามารถที่จะระดมเงินทุนได้มากกว่าอย่างเห็นได้ชัด หากกลุ่มเครดิตยูเนียนไม่ถูกขัดขวางจากทางราชการแล้ว กลุ่มเครดิตยูเนียนจะสามารถเป็นสถาบันการเงินในชุมชนได้อย่างแท้จริง เพราะมีระบบบัญชีที่เป็นสากล สามารถตรวจสอบได้ นั่นคือเหตุผล ที่นำรูปแบบของกลุ่มเครดิตยูเนียนมาทดลองใช้กับกลุ่มตัวอย่าง

ตารางที่ 2 เปรียบเทียบการดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในเขต พื้นที่ภาคเหนือตอนบน

จังหวัด	จำนวนกลุ่ม(กลุ่ม)		สมาชิก (คน)		จำนวนเงินทุนเรือนหุ้น (บาท)	
	เครดิตยูเนียน	ออมทรัพย์เพื่อการผลิต	เครดิตยูเนียน	ออมทรัพย์เพื่อการผลิต	เครดิตยูเนียน	ออมทรัพย์เพื่อการผลิต
1. พะเยา	8	119	2,195	10,296	6,743,746.04	14,005,408
2. ลำปาง	33	193	8,184	16,502	36,231,680.00	36,274,432
3. ลำพูน	3	182	516	18,099	2,005,938.75	46,600,833
4. เชียงราย	38	436	9,785	47,250	62,508,602.50	98,449,417
5. เชียงใหม่	63	254	16,526	17,322	164,111,060.25	22,263,312
6. แม่ฮ่องสอน	5	94	473	6,891	2,325,980.00	12,496,354
7. น่าน	8	282	1,339	18,441	4,675,974.75	17,529,356
8. แพร่	4	129	565	8,915	787,797.00	7,082,055
รวม	162	1,689	39,583	143,716	279,390,779.29	254,701,167

ที่มา : อารีย์ เชื้อเมืองพาน และธนาศ ศรีวิชัยลำพันธ์ “การพัฒนากลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน”,2544.

ผลการศึกษา

1. กลุ่มที่ใช้เป็นแบบในการศึกษาฐาน

1) สหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัดทีมงานวิจัยได้พาคณะกรรมการและสมาชิกบางส่วนที่สนใจของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองไปศึกษาฐานที่สหกรณ์เครดิต ยูเนียนริมออน จำกัด ซึ่งมีคุณชรินทร์ ว่างใจ ประธาน สหกรณ์ฯ และคณะกรรมการฝ่ายต่างๆให้การต้อนรับ คุณชรินทร์ ได้เล่าถึงประวัติความเป็นมาของสหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด ว่าได้พัฒนารูปแบบมาจากกลุ่มออมทรัพย์ที่ได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานของรัฐคือ กรมการพัฒนาชุมชน กระทรวงมหาดไทย โดยหน่วยงานดังกล่าวได้เข้าไปชักชวนให้ชาวบ้านรวมกลุ่มกันดำเนินกิจกรรมด้านการออม แต่ไม่ประสบผลสำเร็จเนื่องจากเมื่อมีการจัดตั้งแล้วไม่มีเจ้าหน้าที่เข้าไปส่งเสริมอย่างต่อเนื่อง เงินที่สมาชิกสะสมได้ก็เก็บไว้เฉย ๆ ในที่สุดกลุ่มดังกล่าวก็ล้มเลิก

ไป และหลังจากนั้นทางหน่วยงานดังกล่าวพยายามเข้าไปจัดตั้งอีกสองครั้ง แต่ก็ประสบความล้มเหลวอีก ทั้งที่ชาวบ้านก็ให้ความสนใจสมัครเข้าเป็นสมาชิกทุกครั้งที่มีการจัดตั้ง ทำให้ผู้นำชุมชนคือ คุณชรินทร์ ว่างใจ ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้ใหญ่บ้านได้เล็งเห็นแนวทางในการจัดตั้งสถาบันการเงินของหมู่บ้านริมออนขึ้น จึงได้เรียนเชิญอาจารย์วีระ คำวิเศษณ์ อาจารย์ประจำสถาบันราชภัฏเชียงใหม่ มาให้ความรู้และให้คำแนะนำกับชาวบ้านในการรวมกลุ่มกันจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์ขึ้นในหมู่บ้านในรูปแบบของสหกรณ์เครดิต ยูเนียน จำกัด และเมื่อวันที่ 1 มกราคม 2532 กลุ่มชาวบ้านริมออนจำนวน 46 คน ได้ร่วมกันจัดตั้ง “กลุ่มเครดิตยูเนียนริมออน” ขึ้นโดยมีเงินทุนเรือนหุ้นเริ่มแรก จำนวน 1,250 บาท โดยกำหนดให้สมาชิกสะสมทุนทุกวันที่ 5 ของแต่ละเดือน มีการให้บริการสินเชื่อแก่สมาชิกในอัตราดอกเบี้ยตามตลาดการเงิน และเมื่อวันที่ 12 พฤษภาคม

2533 ทางคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มฯ ได้พิจารณาเห็นว่า การดำเนินงานของกลุ่มเป็นไปด้วยดี จึงได้สมัครเป็นสมาชิกสมทบของชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ส่งผลให้กลุ่มได้รับความช่วยเหลือทางด้านเงินทุน และสมาชิกของกลุ่มได้รับสวัสดิการต่าง ๆ มากมาย แม้ว่าการดำเนินงานของกลุ่มจะประสบความสำเร็จ แต่ในช่วงปี 2535 ทางกลุ่มได้ประสบปัญหาในด้านการบริหารงาน กล่าวคือ กรรมการของกลุ่มได้ยืมสิทธิของสมาชิกกู้เงิน และเมื่อครบกำหนดไม่สามารถชำระคืนได้ ทำให้กลุ่มประสบปัญหาสภาพคล่องพอสมควร แต่ปัญหาดังกล่าวทางกลุ่มสามารถแก้ไขปัญหาได้ และในที่สุดคุณชรินทร์ วัจโจ ตัดสินใจลาออกจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน และเข้ามามีบทบาทในการวางระบบการบริหารงานใหม่ ต่อมาในวันที่ 29 กรกฎาคม 2537 ทางกลุ่มจึงได้เสนอขอจดทะเบียนกิจการกลุ่มเป็น สหกรณ์ในนาม “สหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด” เป็น สหกรณ์ประเภทออมทรัพย์ มีจำนวนสมาชิกในขณะนั้นจำนวน 289 คน มีเงินทุนเรือนหุ้นรวม 531,140 บาท หลังจากนั้นกิจการของ สหกรณ์สามารถดำเนินงานไปด้วยดี มีสมาชิกเพิ่มมากขึ้น มีการขยายเขตพื้นที่บริการจากระดับหมู่บ้านเป็นระดับตำบล และในปัจจุบันมีสมาชิกทั้งในเขตอำเภอสันกำแพงและในเขตกิ่งอำเภอแม่ออนจำนวน 631 คน มีทุนเรือนหุ้นรวม 3.78 ล้านบาท เงินทุนสำรอง 5.50 แสนบาท สินทรัพย์รวม 12.92 ล้านบาท ลูกหนี้เงินกู้ 5.80 ล้านบาท และเงินรับฝาก 7.80 ล้านบาท (ข้อมูล ณ 31 ธันวาคม 2543) และนอกจากนี้ทาง สหกรณ์ได้จัดสร้างอาคารสำนักงานเป็นของตนเอง โดยมีการจัดจ้างพนักงานประจำไว้บริการแก่สมาชิกในรูปแบบของธนาคารอย่างสมบูรณ์แบบจำนวน 2 คน และมีระบบคอมพิวเตอร์ใช้ในงานสำนักงาน

2) กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขรัวแคว

หลังจากที่ได้ศึกษาดูงานที่สหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด ผู้วิจัยได้พาคณะกรรมการและสมาชิกของกลุ่มตัวอย่างทั้งสองไปศึกษาดูงานต่อ ณ กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขรัวแคว ซึ่งตั้งอยู่หมู่ที่ 4 ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน โดยมีเจ้าอาวาสวัดคอยติ ประธานกลุ่มและคณะกรรมการฝ่ายต่างๆให้การต้อนรับ และบรรยายประวัติความเป็นมาและหลักวิธีการดำเนินงาน ก่อนที่จะมาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียนได้มีการเก็บสะสมเงินกันในรูปแบบของธนาคารหมู่บ้าน โดยนำรูปแบบมาจากธนาคารหมู่บ้านสะแล่งตำบลเดียวกันมาเป็นแบบอย่าง และดำเนินงานตามความเข้าใจของคณะกรรมการ ต่อมาผู้นำกลุ่มได้พยายามไปขอความช่วยเหลือในด้านการพัฒนาจากองค์กรภาครัฐและเอกชน แต่ไม่ปรากฏว่าเมืองครัดที่จะมีความตั้งใจเข้ามาช่วยเหลือแม้แต่สหกรณ์อำเภอ ยกเว้นได้มีตัวแทนจากองค์กรภาคเอกชน (NGOs) ที่พยายามเข้ามาชักชวนให้นำธนาคารหมู่บ้านไปสร้างเป็นเครือข่ายในการสำรองเพื่อของงบประมาณจากรัฐ ซึ่งทางผู้นำชุมชนได้ปฏิเสธเนื่องจากเห็นว่าเป็นทิศทางที่ไม่เหมาะสม และเนื่องจากมีตัวอย่างจากกลุ่มออมทรัพย์ของบ้านทุ่งยาวที่ถูกชักนำจากกลุ่มคนเหล่านี้จนทำให้กลุ่มถูกใช้เป็นเครื่องมือในการสำรองกับรัฐ โดยที่ระดับการพัฒนาของกลุ่มยังคงอยู่ในระดับเดิม ดังนั้นกลุ่มจึงพยายามดำเนินงานกันต่อไป หลังจากได้ดำเนินงานไประยะหนึ่งก็มีเจ้าหน้าที่จากสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอเมืองลำพูนมาทบทวนให้เข้าไปเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของพัฒนาชุมชน แต่กลุ่มก็ได้ตอบปฏิเสธไปเนื่องจากไม่มีความมั่นใจในรูปแบบ และวิธีการดำเนินงานเพราะเห็นตัวอย่างมามากแล้ว กลุ่มพยายามที่จะหารูปแบบที่เหมาะสมเนื่องจากกลุ่มไม่มั่นใจในหลักและวิธีการที่ดำเนินอยู่ ประกอบกับแบบอย่างของธนาคารหมู่บ้านสะแล่งที่สามารถร่วมกันสะสมเงินทุนมาได้ประมาณ

5 ล้านบาท สมาชิกไม่มีความเชื่อมั่นว่าคณะกรรมการจะสามารถบริหารเงินต่อไปได้ ในที่สุดสมาชิกของธนาคารหมู่บ้านดังกล่าวจึงตัดสินใจนำเงินมาแบ่งปันกันจนทำให้ธนาคารดังกล่าวเลิกล้มกิจการไป ต่อมาได้มีอาจารย์อารีย์ เชื้อเมืองพาน(อาจารย์จากมหาวิทยาลัยแม่โจ้)และคณะได้มาติดต่อผ่านทางเจ้าอาวาสวัดดอยดิดำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ว่าทางธนาคารหมู่บ้านขัวแครงมีความสนใจที่จะพัฒนาไปสู่รูปแบบที่เหมาะสมหรือไม่ ทางคณะกรรมการหารือกัน และเนื่องจากธนาคารหมู่บ้านเองก็ไม่มีหลักเกณฑ์ และรูปแบบที่ชัดเจน หากมีเงินเป็นจำนวนมากแล้วจะบริหารกันอย่างไร ในที่สุดก็ตกลงที่จะเข้าร่วมในกระบวนการวิจัยของอาจารย์อารีย์ โดยได้ไปศึกษาดูงานจากสหกรณ์เครดิตยูเนียนบ้านป่าป๋อง จำกัด ตำบลป่าป๋อง อำเภอดอยสะเก็ด และจากสหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด ตำบลออนใต้ อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และเข้าร่วมฝึกอบรมคณะกรรมการดำเนินงาน ณ มหาวิทยาลัยแม่โจ้ หลังจากผ่านกระบวนการดังกล่าว ในที่สุดก็ได้เปลี่ยนรูปแบบจากธนาคารหมู่บ้านมาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียน ตั้งแต่วันที่ 5 เมษายน 2543 เป็นต้นมา โดยโอนกิจการของธนาคารหมู่บ้านทั้งหมดมาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียน ในขณะที่มีโอนกิจการทำให้สมาชิกบางส่วนประมาณ 24 ราย ลาออกจากการเป็นสมาชิกเนื่องจากไม่มีความมั่นใจในรูปแบบของกลุ่มเครดิตยูเนียน ถึงแม้จะมีสมาชิกบางส่วนลาออกแต่ก็ไม่เป็นปัญหาต่อการดำเนินงานของกลุ่มสมาชิกของกลุ่มเริ่มแรกมีทั้งหมด 276 คน สินทรัพย์จำนวน 346,800 บาท สมาชิกของกลุ่มได้มีการสะสมทุนเรือนหุ้นเป็นประจำทุกเดือน มีการออกกระเปียบต่างๆ ปลดปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ยืมตามหลักเกณฑ์ จัดทำบัญชี และรายงานผลการดำเนินงานต่อชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ ประจำทุกเดือน เมื่อดำเนินกิจการไปได้ 5 เดือน กลุ่ม

เครดิตยูเนียนบ้านขัวแครงก็ได้ขอจดทะเบียนเป็นสมาชิกสมทบทางชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ได้รับเข้าเป็นสมาชิกสมทบในวันที่ 1 กันยายน 2543 สมาชิกในตอนนั้นจำนวน 295 คน และทรัพย์สินจำนวน 504,680 บาท ผลดีของการจดทะเบียนเป็นสมาชิกสมทบทำให้กลุ่มได้รับสวัสดิการจากชุมนุม สหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด 3 ประเภท คือ สวัสดิการเงินกู้ (สก.1) เป็นสวัสดิการเพื่อคุ้มครองเงินกู้ของสมาชิกที่เสียชีวิตก่อนอายุ 70 ปีบริบูรณ์ หรือทุพพลภาพโดยสิ้นเชิงก่อนอายุ 60 ปีบริบูรณ์ ในวงเงินคุ้มครองไม่เกิน 300,000 บาท สวัสดิการเงินสะสม (สก.2) เป็นสวัสดิการที่จัดสมทบให้แก่สมาชิกที่เสียชีวิตในวงเงินไม่เกินรายละ 100,000 บาท ตามช่วงอายุการสะสม สวัสดิการกองทุนร่วม (สก.3) เป็นการให้บริการเงินกู้ รับฝากเงิน และบริการค้ำสัญญาใช้เงินให้แก่ สหกรณ์/กลุ่ม เพื่อเป็นการช่วยเหลือระหว่างสหกรณ์/กลุ่มต่างๆ ทั่วประเทศ อย่างไรก็ตามเมื่อจดทะเบียนสมทบไปแล้ว กลุ่มจะต้องจ่ายค่าบำรุงชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ในอัตราพันละ 65 สตางค์ของทุนเรือนหุ้น หลังจากที่ได้จดทะเบียนสมทบไปแล้ว สมาชิกทุกคนและคณะกรรมการก็ยังไม่มั่นใจว่าจะได้ รับความคุ้มครองหรือไม่ ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกและสมาชิกธนาคารหมู่บ้านที่ลาออกต่างเฝ้าคอยจะซ้ำเติม เผอิญหลังจากจดทะเบียนสมทบไปแล้ว 9 วัน สมาชิกรายหนึ่งได้เสียชีวิตลง ในขณะเดียวกันกลุ่มก็ยังไม่ได้จ่ายเงินบำรุงชุมนุม ทางกลุ่มจึงได้จัดส่งเอกสารต่างๆของผู้เสียชีวิตให้ชุมนุมตรวจสอบว่าจะได้รับเงินสวัสดิการหรือไม่ หลังจากส่งเอกสารไปได้ไม่นาน ทางชุมนุมได้ส่งนามัติเป็นเงินสวัสดิการเงินกู้(สก.1)จำนวน 7,375 บาท และเป็นเงินสวัสดิการเงินสะสม (สก.2) เป็นเงินจำนวน 1,500 บาท ประชาชนที่ไม่ได้เป็นสมาชิกและสมาชิกธนาคารหมู่บ้านที่ลาออกเมื่อเห็นเช่นนั้นต่างก็ขอสมัครเข้าเป็น

สมาชิกแต่ละคณะกรรมการได้ร่วมกันพิจารณาแล้วเห็นว่า จะไม่รับผู้ที่ลาออกไปก่อนหน้านั้นแต่จะอนุโลมรับเฉพาะผู้ที่เป็สมาชิกหรือภรรยาของผู้ที่ลาออกเท่านั้น

2. การก่อตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนของกลุ่มตัวอย่าง

1) กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี

กลุ่มสะสมทุนของบ้านสารภี ได้จัดตั้งขึ้นมาครั้งแรกเมื่อปี พ.ศ. 2530 โดยตั้งเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต จากการชักชวนของเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนอำเภอสันป่าตอง จำนวนสมาชิกในตอนนั้นประมาณ 40 คน จำนวนเงินตั้งจะสะสมทั้งหมด 22,000 บาท ต่อมากลุ่มฯ ได้เลิกล้มกิจการเนื่องจากสมาชิกไม่เข้าใจหลักและวิธีการดำเนินงานอย่างแท้จริง ประกอบกับขาดการส่งเสริมอย่างต่อเนื่องจากเจ้าหน้าที่รับผิดชอบ นับตั้งแต่กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตได้เลิกล้มกิจการไป และกลุ่มแม่บ้านก็ได้เปลี่ยนไปหลายชุด ต่อมากลุ่มสตรีแม่บ้านชุดปัจจุบันได้เล็งเห็นว่าชุมชนของตนเองน่าจะมีแหล่งเงินทุนเป็นของตนเอง ดังนั้นจึงจัดการรวบรวมสมาชิกกลุ่มแม่บ้านภายในหมู่บ้านให้เข้าเป็นสมาชิกกลุ่มสะสมทุน โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นมาใหม่อีกครั้งหนึ่ง เมื่อต้นปี พ.ศ. 2541 กลุ่มสะสมทุนที่จัดตั้งขึ้นมานี้มีรูปแบบคล้ายกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน กล่าวคือการจัดตั้งขึ้นมานั้นมีวัตถุประสงค์เพื่อเป็นแหล่งเงินทุนภายในชุมชน และมีการดำเนินงานตามความเข้าใจของคณะกรรมการ ต่อมาทางสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอแม่วางได้ทราบข่าวการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนขึ้นในหมู่บ้านสารภี จึงได้ส่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชนเข้ามาชักชวนให้กลุ่มสะสมทุนของบ้านสารภีเข้าเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ในที่สุดกลุ่มสะสมทุนดังกล่าวก็ได้กลายมาเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตตั้งแต่เดือนพฤศจิกายน พ.ศ. 2543

ต่อมาผู้วิจัยในโครงการวิจัยการจัดการกลุ่มสะสมทุนเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืน เข้ามาติดต่อกลุ่มออมทรัพย์ฯ และกลุ่มออมทรัพย์ฯ ก็

ให้ความสนใจโครงการดังกล่าว และขอศึกษาดูก่อนว่าจะมีความเป็นไปได้มากน้อยแค่ไหน ในที่สุดก็ตัดสินใจเข้าร่วมโครงการวิจัย และได้ไปศึกษาดูงานที่สหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ และที่กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขัวแคว ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน เมื่อกลุ่มได้ไปศึกษาดูงานเสร็จ คณะกรรมการและสมาชิกส่วนใหญ่เห็นว่ารูปแบบสหกรณ์เครดิตยูเนียนเป็นแนวทางที่ดีกว่า เพราะมีรูปแบบที่ชัดเจน สามารถจดทะเบียนเป็นนิติบุคคลถูกต้องตามกฎหมายได้ และมีระบบบัญชีที่เป็นสากลสามารถตรวจสอบได้ คณะกรรมการและสมาชิกส่วนใหญ่มีความต้องการที่จะปรับเปลี่ยนรูปแบบการออมทรัพย์จากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมาเป็นรูปแบบของสหกรณ์เครดิตยูเนียน แต่ผู้ใหญ่บ้านไม่เห็นด้วยเพราะเกรงใจทางราชการ โดยเฉพาะอย่างยิ่งเจ้าหน้าที่พัฒนาชุมชน ในที่สุดคณะกรรมการและสมาชิกจึงตัดสินใจตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นมาใหม่ถู๋ขนานไปกับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของพัฒนาชุมชนโดยเปิดรับสมาชิกทั่วไปทั้งหมู่บ้าน

คณะกรรมการและสมาชิกกลุ่มเครดิตยูเนียนซึ่งจะพัฒนาไปเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน เห็นว่าหากไม่จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่จะทำให้ชุมชนของตนเองเสียโอกาสไป เพราะพวกเขาเชื่อว่าสหกรณ์เครดิตยูเนียนจะสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน มากกว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตซึ่งในอดีตเคยล้มเหลวมาแล้ว

คณะกรรมการบางส่วนและสมาชิกที่สนใจจึงได้รวมตัวกันจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่อยู่ในรูปของกลุ่มเครดิตยูเนียน ซึ่งเป็นกลุ่มเริ่มต้นก่อนที่จะพัฒนารูปแบบไปเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน จำกัด ต่อไป กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีได้จัดตั้งขึ้นโดยการช่วยเหลือจากเจ้าหน้าที่ของชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ ในวันที่

10 กุมภาพันธ์ 2544 โดยมีสมาชิกครั้งแรกจำนวน 90 คน เงินทุนเรือนหุ้นครั้งแรกจำนวน 4,740 บาท

2) กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อย

เมื่อประมาณปี พ.ศ. 2529 บ้านป่าสักน้อยได้รับการคัดเลือกจากทางอำเภอสันกำแพง ให้เข้าประกวดหมู่บ้านระดับจังหวัด การเตรียมการประกวดดังกล่าวทางเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันกำแพงได้มาขอร้องให้ผู้ใหญ่บ้านจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพื่อให้มีกิจกรรมครบทุกอย่าง เมื่อผู้ใหญ่บ้านจึงจัดตั้งกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตขึ้นมา แต่สมาชิกยังไม่มี ความเข้าใจอย่างแท้จริงเกี่ยวกับกระบวนการออมทรัพย์ ดังนั้นเมื่อจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาเป็นการเฉพาะกิจ และเมื่อการประกวดหมู่บ้านระดับจังหวัดผ่านไปไม่นาน กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเฉพาะกิจก็เลิกล้มไป ในปี พ.ศ. 2532 ต่อมานายศรีทน กามะโน ซึ่งในอดีตเคยเป็นเจ้าอาวาสป่าสักน้อยมานานกว่า 20 พรรษา เป็นแกนนำชุมชน และเป็นผู้ริเริ่มที่จะจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนขึ้นมาใหม่อีกครั้งในมิถุนายน 2543 โดยใช้ชื่อกลุ่มว่า “กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านป่าสักน้อย” ซึ่งเจตนารมณ์ของการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนขึ้นมาครั้งนี้ก็เพื่อให้เป็นแหล่งเงินทุนในท้องถิ่นและต้องการที่จะให้กลุ่มสามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างยั่งยืน ในขณะที่จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่ๆ ได้มีเจ้าหน้าที่ของสำนักงานพัฒนาชุมชนอำเภอสันกำแพงเข้ามาทาบทามให้ไปเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของกรมการพัฒนาชุมชน แต่ทางกลุ่มได้ปฏิเสธไปเพราะไม่มั่นใจในเรื่องของประสิทธิภาพในการดำเนินงาน และเคยมีบทเรียนในอดีตว่ากลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตเคยล้มเหลวมาแล้วและได้เห็นหมู่บ้านข้างเคียงที่เขาเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตก็ไม่สามารถดำเนินกิจการต่อไปได้อย่างยั่งยืน ประกอบกับรูปแบบการดำเนินงานไม่มีการตรวจสอบ ระบบการจัดทำบัญชีไม่ชัดเจน เมื่อปฏิเสธการเข้าร่วมเป็นกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตไปแล้วกลุ่มก็พยายามดำเนินรูปแบบ

แบบการสะสมทุนตามความเข้าใจของคณะกรรมการและกรรมการบางคนได้เคยเห็นการดำเนินงานของสหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด มาก่อนหน้านี้นี้บ้างแล้วจึงมีความปรารถนาที่จะดำเนินกิจกรรมของกลุ่มไปตามแนวทางของสหกรณ์เครดิตยูเนียน ประกอบกับในช่วงนั้นได้มีโครงการวิจัยเกี่ยวกับการจัดการกลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนแบบยั่งยืนเข้ามาพอดี ทางคณะกรรมการของกลุ่มจึงปรึกษากันในที่สุดตกลงที่จะเข้าร่วมในโครงการดังกล่าว เพราะกลุ่มเห็นว่าการดำเนินงานของโครงการดังกล่าวจะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งกับกลุ่ม และจะสามารถปฏิบัติจริงได้อย่างเป็นรูปธรรม

3. ผลการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่าง

หลังจากที่กลุ่มสะสมทุนตัวอย่างทั้งสองกลุ่ม ได้ตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัยและได้ไปศึกษาดูงาน ตลอดจนได้ปรับรูปแบบของกลุ่มหรือได้จัดตั้งกลุ่มขึ้นมาใหม่เป็นกลุ่มเครดิตยูเนียน เพื่อที่จะก้าวไปสู่การจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพ และก้าวต่อไปเพื่อจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียน จำกัด ในที่สุดหรือเป็นสหกรณ์ออมทรัพย์ของชุมชนอย่างแท้จริง การดำเนินงานของแต่ละกลุ่มสามารถแยกพิจารณาได้ดังนี้

1) กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี

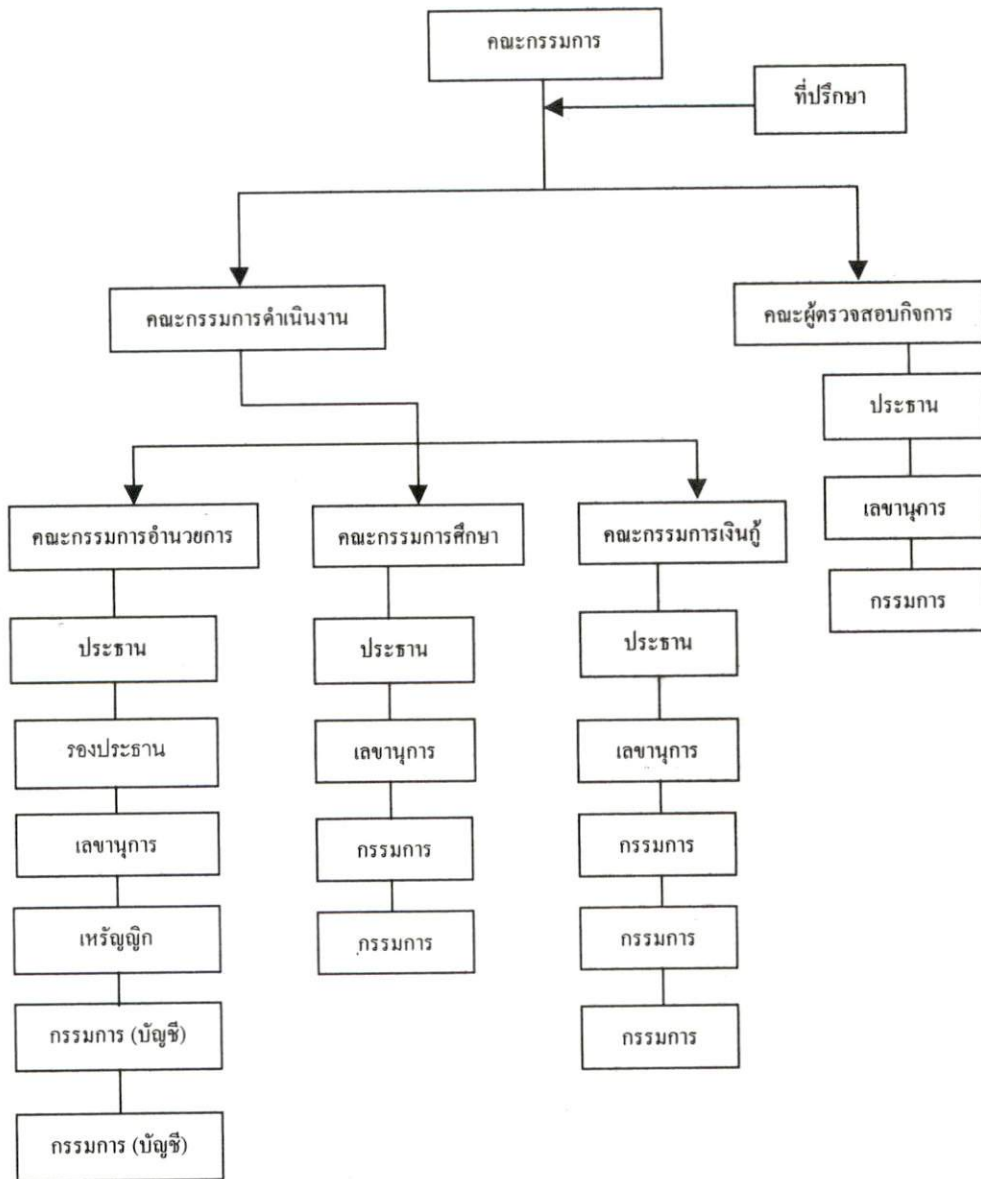
กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีเป็นกลุ่มที่มีการจัดตั้งขึ้นมาใหม่ โดยสมาชิกส่วนใหญ่มาจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสารภี ของกรมการพัฒนาชุมชน และสมาชิกอีกส่วนหนึ่งมาจากประชาชนในพื้นที่ที่ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มออมทรัพย์ใดมาก่อน การถ้อยแถลงการดำเนินงานจากกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตมาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียนตามรูปแบบที่ไปศึกษาดูงานมาไม่สามารถกระทำได้ ทั้งๆที่สมาชิกส่วนใหญ่ของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตอยากจะกระทำเพราะเห็นด้วยในวิธีการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบ มีการตรวจสอบ

มีหลักการอื่นๆ ที่ชัดเจน และการมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันของเครดิตยูเนียนว่าเป็นสิ่งที่มีความมั่นคง และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน ถึงแม้จะมีความต้องการที่จะถ่ายโอนกิจการของกลุ่มออมทรัพย์ไปใช้รูปแบบของเครดิตยูเนียนแต่ก็ไม่สามารถทำได้โดยมีสาเหตุเนื่องมาจากผู้นำชุมชนที่เป็นทางการ(ผู้ใหญ่บ้าน)มีความผูกพันกับหน่วยงานของทางราชการ และความเกรงใจของสมาชิกต่อผู้นำชุมชน

อย่างไรก็ตามเพื่อไม่ให้เสียโอกาส สมาชิกของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตจึงปรึกษารื้อกันและพร้อมใจกันจัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นมาใหม่ โดยยังคงกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของทางราชการไว้เหมือนเดิม สาเหตุที่ทำเช่นนี้เนื่องมาจากสมาชิกดังกล่าวไม่มีความเชื่อมั่นในวิธีการจัดทำบัญชี และการตรวจสอบของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต เพราะหลักฐานเอกสารทางการเงินต่างๆมีน้อยมาก มีการทำหลักฐานการเงินแบบง่ายโดยใช้สมุดเบอร์ 2 เชื่อกันว่าสมาชิกแต่ละรายส่งเงินหรือยัง และมีสมุดตั้งจะออมทรัพย์ที่สมาชิกแต่ละรายถือไว้เท่านั้น โดยไม่มีการออกใบ

เสร็จรับเงินไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งการดำเนินงานมีความเสี่ยงมาก หากเกิดอะไรขึ้นมาเงินที่สมาชิกช่วยกันออมอาจจะเกิดการสูญหายได้ ดังนั้นจึงตัดสินใจตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีขึ้นมาใหม่ โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นในวันที่ 10 กุมภาพันธ์ 2544 มีสมาชิกเริ่มแรกจำนวน 90 คน เงินทุนเรือนหุ้นจำนวน 4,740 บาท

เมื่อได้จัดตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนกันขึ้นมา สมาชิกและแกนนำในการจัดตั้งได้ร่วมกันเลือกคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน 15 คน ขึ้นมาบริหารกิจการ ซึ่งแยกออกเป็นคณะกรรมการอำนวยการ จำนวน 6 คน คณะกรรมการศึกษา จำนวน 4 คน และคณะกรรมการเงินกู้ จำนวน 5 คน และได้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบอีกจำนวน 3 คน เพื่อเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินงาน นอกจากนี้ยังมีการแต่งตั้งคณะที่ปรึกษาขึ้นมาอีกจำนวน 2 คน เพื่อที่จะให้คำปรึกษาแก่คณะกรรมการดำเนินงาน และคณะผู้ตรวจสอบกิจการ โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี ดังรูปที่ 1

รูปที่ 1 โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเครดิตยูเนี่ยนบ้านสารภี

เมื่อกลุ่มเริ่มดำเนินงานไปได้ประมาณ 1 เดือน ทีมงานผู้วิจัยจึงได้จัดการฝึกอบรมคณะกรรมการของกลุ่มเครดิตยูเนี่ยนบ้านสารภี และกลุ่มของบ้านป่าสักน้อย ซึ่งจัดขึ้น ณ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ เป็นเวลา 2 วัน โดยเชิญคณะวิทยากรจากชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนี่ยนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ เพื่อให้คณะกรรมการฝ่าย

ต่างๆของกลุ่มเครดิตยูเนี่ยนตัวอย่างได้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

หลังจากการฝึกอบรมไปแล้วทำให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจบทบาทและหน้าที่ของตนเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยังมีส่วนน้อยที่เข้าใจบ้างแต่ไม่ชัดเจนมากนัก ซึ่งคณะ

กรรมการส่วนน้อยนี้สามารถที่จะศึกษาถึงบทบาท และหน้าที่ของตนเองได้จากเอกสารที่แจกให้ในวันฝึกอบรม เมื่อกลับจากการฝึกอบรมไปแล้วคณะกรรมการฝ่ายต่างๆก็เริ่มปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการศึกษาได้ร่วมกับคณะกรรมการฝ่ายอื่นๆออกไปให้ความรู้แก่สมาชิกและผู้ที่เกี่ยวข้อง ดังจะเห็นได้จากการเพิ่มขึ้นของสมาชิกทุกเดือน(ดังตารางที่ 3) อย่างไรก็ตามคณะกรรมการฝ่ายต่างๆของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันประจำทุกเดือน โดยจะประชุมหลังจากที่มีการเก็บเงินทุนเรือนหุ้นจากสมาชิกในวันอาทิตย์ที่สองของทุกเดือน การประชุมในช่วงแรกส่วนใหญ่จะเน้นการร่างและปรับปรุงระเบียบว่าด้วยเรื่องต่างๆเนื่องจากเป็นกลุ่มใหม่จำเป็นจะต้องมีกฎระเบียบที่ชัดเจน ซึ่งการประชุมทุกครั้งจะได้รับความร่วมมือจากคณะกรรมการฝ่ายต่างๆเป็นอย่างดี การประชุมคณะกรรมการดังกล่าวส่วนใหญ่จะมีการจดบันทึกการประชุมไว้เป็นหลักฐาน ซึ่งเป็นจุดเริ่มต้นที่ดี

คณะกรรมการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการอำนวยการจะทำงานหนักในขณะที่มีการจัดเก็บเงินทุนเรือนหุ้นจากสมาชิกทุกครั้งจะต้องออกใบเสร็จรับเงิน (ในระบบของเครดิตยูเนียนการรับ-จ่ายเงินทุกครั้งจะต้องมีการออกใบเสร็จเสมอ) มีการบันทึกสมุดสะสมทรัพย์สินของสมาชิกทุกคน และจะต้องลงบัญชีรับประจำวัน บัญชีเงินสด และบัญชีแยก

ประเภท จะต้องจัดทำรายงานฐานะการเงินทุกเดือน และส่งรายงานดังกล่าวไปยังชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ เป็นประจำทุกเดือนเพื่อทางชุมนุมฯจะได้ใช้เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาจดทะเบียนเป็นสมาชิกสมทบต่อไป

การดำเนินงานของกลุ่มตั้งแต่เริ่มตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนจะเห็นได้ว่าปริมาณเงินทุนเรือนหุ้นเพิ่มมากขึ้นทุกเดือน และสมาชิกก็เพิ่มมากขึ้นทุกเดือน ดังตัวเลขในตารางที่ 3 เมื่อเทียบกับกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยแล้ว การดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีมีอัตราการเปลี่ยนแปลงในทิศทางที่ดีกว่าของกลุ่มบ้านป่าสักน้อย ในการปล่อยเงินของกลุ่มฯ เริ่มเปิดให้มีการกู้ยืมได้ตั้งแต่เดือนมิถุนายน พ.ศ. 2544 เป็นต้นไป โดยในเดือนมิถุนายนสามารถปล่อยให้สมาชิกกู้ไปลงทุนได้จำนวน 14 ราย รายละ 1,500-2,000 บาท และในเดือนกรกฎาคมสามารถให้สมาชิกกู้เพิ่มได้อีกจำนวน 5 ราย รายละ 1,500-2,000 บาท ระยะเวลาในการผ่อนชำระ 10 งวด(เดือน) อัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 บาทต่อเดือน การปล่อยให้สมาชิกกู้ที่ผ่านมาทั้งหมดเป็นการกู้สามัญเพื่อให้สมาชิกกู้ไปประกอบอาชีพ ซึ่งสามารถกู้ได้ไม่เกิน 10 เท่าของหุ้นสะสม และต้องเป็นสมาชิกมาแล้วไม่น้อยกว่า 3 เดือน ส่วนเงินที่เหลือจากการปล่อยให้สมาชิกกู้ได้ไปเปิดบัญชีฝากไว้กับธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาทุ่งเสี้ยว อำเภอสันป่าตอง

ตารางที่ 3 แสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี

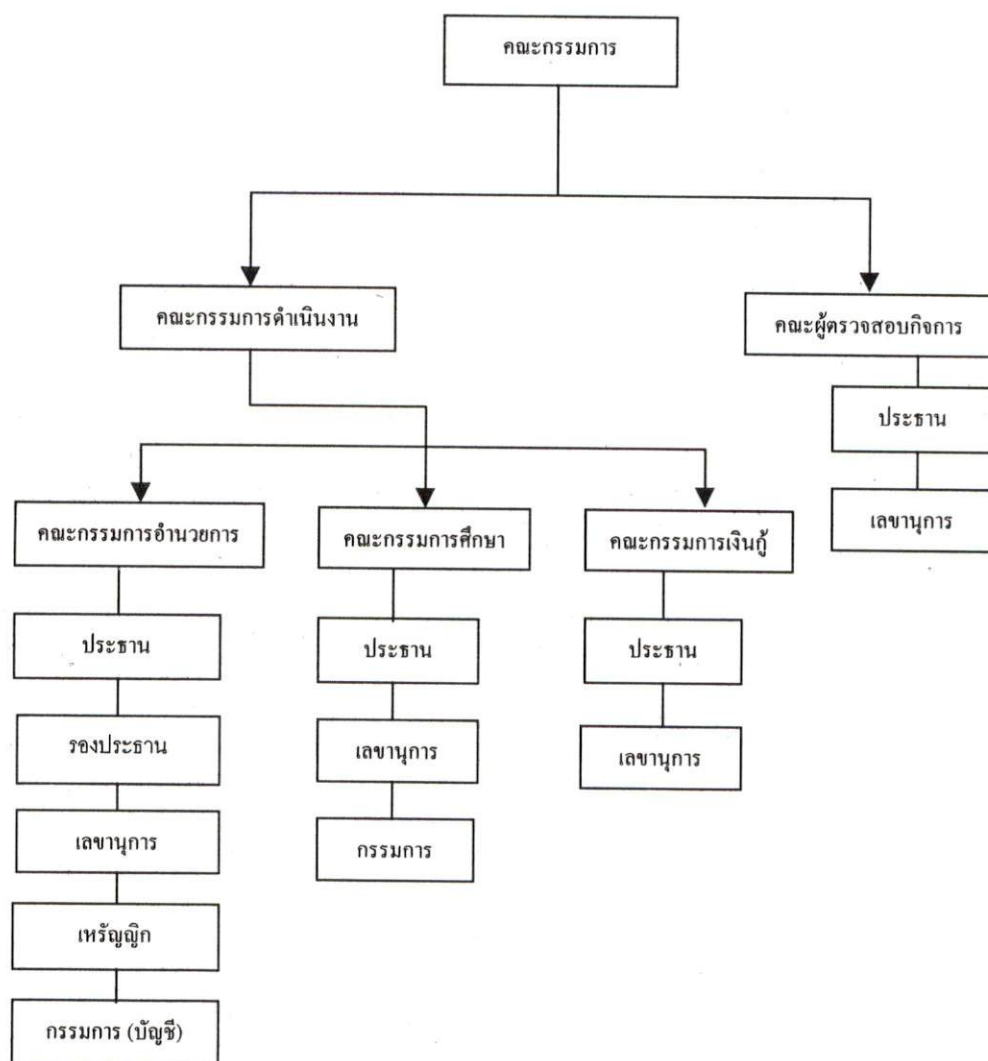
เดือน/ปี	จำนวนเงินทุนเรือน หุ้น (บาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	จำนวนสมาชิก (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
ก.พ. 44	4,740	-	90	-
มี.ค. 44	5,450	14.98	101	12.22
เม.ย. 44	6,130	12.48	104	2.97
พ.ค. 44	6,960	13.54	124	19.23
มิ.ย. 44	7,210	3.59	126	1.61
ก.ค. 44	9,180	27.32	157	24.60
เฉลี่ย	-	14.38	-	12.13

ที่มา : กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี

2) กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าตักน้อย

กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าตักน้อยเป็นกลุ่มที่มีการถ่ายโอนการดำเนินงานมาจากกลุ่มสัจจะออมทรัพย์ กล่าวคือหลังจากที่ได้ไปศึกษาดูงานมาและได้เห็นวิธีการจัดทำบัญชีที่เป็นระบบ มีการตรวจสอบ มีหลักการอื่นๆที่ชัดเจน และการมีเครือข่ายเชื่อมโยงกันของเครดิตยูเนียนว่าเป็นสิ่งที่มีความมั่นคง และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน ดังนั้นกลุ่มจึงได้ตัดสินใจปรับรูปแบบกลุ่มสัจจะออมทรัพย์มาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียน โดยเริ่มก่อตั้งขึ้นในวันที่ 20 ธันวาคม 2543 มีสมาชิกทั้งหมดที่ถ่ายโอนมาจำนวน 83 คน เงินทุนเรือนหุ้นทั้งหมด จำนวน 33,140 บาท

เมื่อได้ปรับรูปแบบมาเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียนกันขึ้นมา สมาชิกและแกนนำในการปรับได้ร่วมกันเลือกและปรับคณะกรรมการเดิมมาเป็นคณะกรรมการดำเนินงานจำนวน 10 คน ขึ้นมาบริหารกิจการ ซึ่งแยกออกเป็นคณะกรรมการอำนวยการจำนวน 5 คน คณะกรรมการศึกษา จำนวน 3 คน และคณะกรรมการเงินกู้ จำนวน 2 คน และได้จัดตั้งคณะกรรมการตรวจสอบอีกจำนวน 2 คน เพื่อเข้ามาตรวจสอบการดำเนินงานของคณะกรรมการดำเนินงาน โครงสร้างการบริหารงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าตักน้อย ดังรูปที่ 2

รูปที่ 2 โครงสร้างคณะกรรมการดำเนินการของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อย

เมื่อกลุ่มได้ปรับรูปแบบและดำเนินงานต่อไปได้ประมาณ 3 เดือนเศษ ทีมงานผู้วิจัยจึงได้จัดการฝึกอบรมคณะกรรมการของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยพร้อมกับกลุ่มของบ้านสารภี เพื่อให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆของกลุ่มเครดิตยูเนียนตัวอย่างได้มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองอย่างชัดเจน และสามารถปฏิบัติได้อย่างเป็นรูปธรรม

หลังจากการฝึกอบรมไปแล้วทำให้คณะกรรมการฝ่ายต่างๆส่วนใหญ่มีความรู้ ความเข้าใจในบทบาทและหน้าที่ของตนเองชัดเจนมากยิ่งขึ้น แต่ก็ยัง

มีส่วนน้อยที่เข้าใจบ้างแต่ไม่ชัดเจนมากนัก ซึ่งคณะกรรมการส่วนน้อยนี้สามารถที่จะศึกษาถึงบทบาทและหน้าที่ของตนเองได้จากเอกสารที่แจกให้ในวันฝึกอบรม เมื่อกลับจากการฝึกอบรมไปแล้วคณะกรรมการฝ่ายต่างๆก็เริ่มปฏิบัติหน้าที่ของตนเอง เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีแล้วผลการปฏิบัติงานของคณะกรรมการกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยได้ผลน้อยกว่ากลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี ดังจะเห็นได้จากตัวเลขการเปลี่ยนแปลงในตารางที่ 4 อย่างไรก็ตามคณะกรรมการฝ่ายต่างๆ ของ

กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยได้มีการประชุมปรึกษาหารือกันประจำทุกเดือน โดยจะประชุมหลังจากที่มีการเก็บเงินทุนเรือนหุ้นจากสมาชิกในวันที่ 5 ของทุกเดือน การประชุมคณะกรรมการดังกล่าวส่วนใหญ่เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภีแล้ว จะมีความพร้อมเพียงน้อยกว่ากลุ่มบ้านสารภี และการประชุมส่วนใหญ่จะมีการจดบันทึกการประชุมไว้เป็นหลักฐาน สิ่งที่มีการเปลี่ยนแปลงหลังจากที่เข้ามาสู่รูปแบบของเครดิตยูเนียนก็คือ มีระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่ชัดเจนขึ้น การเก็บเงินสะสมหุ้นจากสมาชิกในตอนแรกเก็บกันทุกวันที่ 5 - 7 ของทุกเดือน ต่อมาได้เปลี่ยนแปลงเป็นเก็บทุกวันที่ 5 ของทุกเดือน

คณะกรรมการดำเนินงาน โดยเฉพาะอย่างยิ่งคณะกรรมการอำนวยการจะทำงานหนักในขณะที่มีการจัดเก็บเงินสะสมหุ้นจากสมาชิกจะต้องออกไปเสิร์ฟรับเงิน และบันทึกสมุดสะสมทรัพย์ของสมาชิกทุกคน และจะต้องลงบัญชีรับประจำวัน บัญชีเงินสด และแยกประเภท และจะต้องจัดทำรายงานฐานะการเงินทุกเดือนและส่งรายงานดังกล่าวไปยังชุมนุมสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาภาคเหนือ เป็นประจำเพื่อทางชุมนุมฯจะได้ใช้เป็นองค์ประกอบในการพิจารณาจดทะเบียนเป็นสมาชิกสมทบต่อไป

ตารางที่ 4 แสดงผลการดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อย

เดือน/ปี	จำนวนเงินทุนเรือนหุ้น (บาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)	จำนวนสมาชิก (คน)	อัตราการเปลี่ยนแปลง (ร้อยละ)
มิ.ย. 43	4,610	-	80	-
ก.ค. 43	4,710	2.17	80	0.00
ส.ค. 43	4,600	-2.34	80	0.00
ก.ย. 43	4,740	3.04	80	0.00
ต.ค. 43	5,520	16.46	82	2.50
พ.ย. 43	4,590	-16.85	82	0.00
ธ.ค. 43	4,370	-4.79	83	1.22
ม.ค. 44	5,460	24.94	86	3.61
ก.พ. 44	5,890	7.88	87	1.16
มี.ค. 44	5,770	-2.04	89	2.30
เม.ย. 44	5,380	-6.76	89	0.00
พ.ค. 44	5,660	5.20	89	0.00
มิ.ย. 44	6,130	8.30	89	0.00
ก.ค. 44	6,190	0.98	96	7.86
เฉลี่ย	-	4.21	-	2.02

ที่มา : กลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อย

หมายเหตุ : ค่าเฉลี่ยคิดตั้งแต่เดือน ธ.ค. 43 เพราะเริ่มถ่ายโอนมาเป็นรูปแบบของเครดิตยูเนียน

จากตารางที่ 4 จะเห็นได้ว่า เมื่อมีการถ่ายโอนมาเป็นรูปแบบของเครดิตยูเนียนตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543 อัตราการเปลี่ยนแปลงของเงินทุนเรือนหุ้นของกลุ่มมีการเปลี่ยนแปลงขึ้นๆลงๆ ทั้งนี้เนื่องมาจากการสะสมหุ้นของสมาชิกขึ้นอยู่กับความสมัครใจ กล่าวคือ สมาชิกบางรายในบางเดือนอาจจะเพิ่มหุ้นสะสมหากมีเงินมากแต่บางเดือนอาจจะลดหุ้นลงแต่จะต้องไม่ต่ำกว่าที่ตกลงกับกลุ่มไว้ในครั้งแรก ส่วนอัตราการเพิ่มของจำนวนสมาชิกมีไม่มากนัก สาเหตุที่เป็นเช่นนี้จากการสังเกตและสอบถามคณะกรรมการฝ่ายต่างๆพบว่า ประชาชนที่อยู่ในหมู่บ้านสารภีมีการแบ่งแยกกันเป็นก๊กเป็นเหล่า ประกอบกับผู้นำท้องถิ่นไม่ได้สนใจที่จะเข้ามาสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มฯ ดังนั้นสมาชิกกลุ่มเครดิตยูเนียนส่วนใหญ่ก็คือผู้ที่ให้การสนับสนุนประธานกลุ่มเท่านั้น โอกาสที่จะขยายไปให้ทั่วทั้งหมู่บ้านจึงเป็นไปได้ยาก หากกลุ่มสามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหกรณ์ได้ ซึ่งกลุ่มจะได้รับสวัสดิการคุ้มครองสมาชิก คาดว่าจะมีกลุ่มคนอีกจำนวนหนึ่งที่เคยจะเข้ามาเป็นสมาชิก แต่ตอนนี้ยังไม่สมัครเพราะว่ายังมองไม่เห็นผลประโยชน์ที่จะได้รับ

การปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกกลุ่มฯ ได้เริ่มปล่อยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน จนถึงสิ้นเดือนพฤษภาคม 2544 สามารถปล่อยให้สมาชิกกู้ได้จำนวน 42 คน วงเงิน 72,800 บาท ต่อมาในเดือนมิถุนายน 2544 กลุ่มฯ ได้ปล่อยให้สมาชิกกู้เพิ่มอีก 3 ราย เป็นเงิน 6,000 บาท รายละ 2,000 บาท โดยกู้ไปเพื่อประกอบอาชีพ 1 ราย และกู้เพื่อการศึกษาบุตร 2 ราย และในเดือนกรกฎาคม 2544 กลุ่มฯ ได้ปล่อยให้สมาชิกกู้เพิ่มอีก 17 ราย โดยกู้ไปเพื่อประกอบอาชีพ 9 ราย เป็นเงิน 18,000 บาท และกู้เพื่อการศึกษาบุตร 8 ราย เป็นเงิน 16,000 บาท เงินทุนเรือนหุ้นที่เหลือกลุ่มฯ ได้ฝากไว้กับธนาคาร

กรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขาสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่

4. ปัญหาอุปสรรคในการดำเนินงาน

ตั้งแต่เริ่มเข้าไปเผยแพร่แนวคิดของกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมในหมู่บ้านตัวอย่างทั้งสอง กรณีของกลุ่มนี้จะอ้อมทรัพย์สินบ้านป่าสักน้อยดูเหมือนว่าจะพัฒนาไปด้วยดี เนื่องจากมีกรรมการบางคนพอจะรู้จักและเข้าใจบ้างในรูปแบบของเครดิตยูเนียนบ้างแล้ว ส่วนกรณีของกลุ่มอ้อมทรัพย์สินเพื่อการผลิตบ้านบ้านสารภีดูเหมือนว่าการพัฒนาจะเป็นไปด้วยความยากลำบาก เนื่องจากกรรมการไม่เคยรู้จักและไม่เคยเห็นรูปแบบของเครดิต ยูเนียน หลังจากที่ถูกกลุ่มตัวอย่างทั้งสองได้ตัดสินใจเข้าร่วมกระบวนการวิจัย และได้ไปศึกษาดูงานจากสหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด และกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขัวแคว่ กลุ่มนี้จะอ้อมทรัพย์สินบ้านป่าสักน้อยได้ยอมรับและนำรูปแบบของเครดิตยูเนียนมาใช้ตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา โดยต่อเนื่องจากกลุ่มเดิม ในขณะที่กลุ่มอ้อมทรัพย์สินเพื่อการผลิตบ้านสารภี กว่าจะตัดสินใจใช้รูปแบบของเครดิตยูเนียนได้ต้องมีการประชุมเพื่อทำความเข้าใจหลายครั้ง ในที่สุดก็ตัดสินใจตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นมาใหม่ในเดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยไม่มีการถ่ายโอนมาจากกลุ่มอ้อมทรัพย์สินเนื่องจากมีปัญหาผูกพันกับทางราชการ ตัวอย่างทั้งสองได้ดำเนินงานตามรูปแบบของเครดิตยูเนียน และผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว การดำเนินงานของกลุ่มบ้านป่าสักน้อยมีการขยายตัวเพียงเล็กน้อย ในขณะที่กลุ่มบ้านสารภีมีการขยายตัวมากกว่า ปัญหาอุปสรรคต่างๆที่กลุ่มตัวอย่างทั้งสองประสบ ได้แก่

1) ปัญหาผู้นำชุมชนไม่ให้การสนับสนุน

โดยเฉพาะอย่างยิ่งบ้านป่าสักน้อยผู้นำชุมชนไม่ได้เข้ามาเกี่ยวข้องเลย ดังนั้นประชาชนส่วนใหญ่จึงเกิดความ

ไม่มั่นใจ และจะรอดูไปจนกว่ากลุ่มจะประสบความสำเร็จก่อนจึงจะสมัครเข้าเป็นสมาชิก กลุ่มคนเหล่านี้เป็นพวกที่คอยฉวยโอกาส ส่วนบ้านสารภีผู้นำชุมชนวางตัวเฉยแสร้งเพื่อไม่ให้เสียโอกาสจึงได้สมัครเป็นสมาชิก แต่ไม่ได้เป็นแกนนำในการจัดตั้ง แต่อย่างไรก็ตามหลังจากที่ได้มีการฝึกอบรมคณะกรรมการแล้ว คณะกรรมการได้ช่วยกันออกไปเผยแพร่ให้ความรู้ความเข้าใจแก่ผู้ที่สนใจจึงทำให้สมาชิกของกลุ่มฯ บ้านสารภีมีการขยายตัวพอสมควร หากผู้นำชุมชนให้การสนับสนุนการดำเนินงานของกลุ่มอย่างเต็มที่ จะส่งผลให้การพัฒนาของกลุ่มฯ ขยายตัวมากกว่านี้ เพราะประชาชนส่วนใหญ่ในหมู่บ้านจะเชื่อผู้นำ

2) ปัญหาความแตกแยกในชุมชน ปัญหาดังกล่าวไม่ได้เกิดขึ้นเพราะมีโครงการวิจัยนี้เข้าสู่ชุมชน แต่ปัญหานี้ได้เกิดขึ้นในชุมชนมาเป็นเวลานานแล้ว กรณีของบ้านป่าสักน้อยจะเห็นได้ชัดว่า การดำเนินงานของกลุ่มฯ มีการขยายตัวน้อยมาก สาเหตุหนึ่งเนื่องมาจากความแตกแยกของประชาชนในชุมชน ผู้ที่เป็นสมาชิกกลุ่มฯ ส่วนใหญ่เป็นศรัทธาเก่าของประธานกลุ่มเมื่อครั้งยังดำรงตำแหน่งเจ้าอาวาสวัดป่าสักน้อย หลังจากสึกออกมาประชาชนกลุ่มนี้ยังให้ความนับถือและเข้าร่วมกับกิจกรรมที่เกิดขึ้น

3) ปัญหาการถูกต่อต้านจากเจ้าหน้าที่ราชการที่อยู่ในพื้นที่ เจ้าหน้าที่เหล่านี้ไม่ยอมรับรูปแบบของเครดิตยูเนียนกล่าวว่า เป็นของต่างชาติที่เข้ามาครอบงำผลประโยชน์จากชุมชน และยังคงกีดกันระดมทั้งทางตรงและทางอ้อมไม่ให้ประชาชนเข้าร่วมกิจกรรม โดยข้อเท็จจริงแล้วเจ้าหน้าที่เหล่านี้ไม่ได้เข้าใจในหลักการของเครดิตยูเนียนอย่างแท้จริง

4) ปัญหาความไม่เข้าใจในหลักการเครดิตยูเนียนอย่างแท้จริง สมาชิกบางส่วนไม่เข้าใจ ในหลักการของเครดิตยูเนียนทั้งที่สมาชิกเหล่านี้บางส่วนได้มีการประชุม อบรมให้ความรู้มาแล้ว บางส่วนเมื่อมีการประชุม อบรม ก็ไม่ได้เข้าร่วมกิจกรรม ดังนั้นจึง

เป็นหน้าที่ของกรรมการฝ่ายศึกษาและฝ่ายอื่นๆ ที่จะต้องออกไปเผยแพร่ให้ความรู้อย่างต่อเนื่อง

5) ปัญหากลุ่มมีเงินทุนน้อย เนื่องจากเป็นระยะเริ่มต้นของกลุ่มเงินออมที่ได้จึงมีน้อย และปัญหาดังกล่าวจะเกิดขึ้นกับทุกกลุ่มที่เป็นกลุ่มระยะเริ่มต้น เมื่อเวลาผ่านไปจนสามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพได้ปัญหาดังกล่าวจะหมดไป เพราะกลุ่มสามารถขอใช้สวัสดิการกองทุนร่วมจากชุมชนสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด

6) ปัญหาความไม่ตั้งใจทำงานอย่างเต็มที่ของกรรมการ ปัญหาดังกล่าวเกิดขึ้นเฉพาะในกลุ่มฯ บ้านป่าสักน้อย กรรมการบางส่วนไม่สนใจที่จะปฏิบัติหน้าที่ของตนเท่าที่ควรทั้งที่ได้ผ่านการฝึกอบรมมาแล้ว ดังนั้นงานหนักจึงตกอยู่กับประธาน เจริญฤทธิ และเลขานุการเท่านั้น

7) ปัญหากลุ่มตัวอย่างทั้งสองไม่สามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพได้ เนื่องจากระยะเวลาสั้น และการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่างสองเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป จากการเฝ้าติดตามและสังเกตการดำเนินงาน เช่น การจัดทำเอกสารทางการเงิน เอกสารและหลักฐานต่างๆ ของสมาชิก ระเบียบข้อบังคับของกลุ่ม และการดำเนินงานของคณะกรรมการ เป็นต้น จะเห็นได้ว่ากลุ่มฯ บ้านสารภีมีความพร้อมมากกว่าถึงแม้จะมีเงินทุนในตอนนี้อย่างไม่มากนักก็ตาม ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มตัวอย่างทั้งสองจะสามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพและพัฒนาไปเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียนได้อย่างแน่นอนในอนาคต แต่ต้องอาศัยระยะเวลาในการพัฒนากลุ่มไปอีกสักระยะหนึ่ง

สรุป

1. การดำเนินงานของกลุ่ม

จากการศึกษาโดยใช้วิธีการศึกษาแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยคณะผู้วิจัยได้พาคณะกรรมการกลุ่มฯ และสมาชิกผู้สนใจของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้าน

สารภี ตำบลทุ่งรวงทอง อำเภอแม่วาง และกลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านป่าสักน้อย ตำบลแม่ปูลา อำเภอสันกำแพง จังหวัดเชียงใหม่ ไปศึกษาดูรูปแบบการดำเนินงานของเครดิตยูเนียน จากสหกรณ์เครดิตยูเนียนริมออน จำกัด อำเภอสันกำแพง ซึ่งเป็นตัวแทนของสหกรณ์เครดิตยูเนียน และกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขรัวแคร่ ตำบลศรีบัวบาน อำเภอเมือง จังหวัดลำพูน ซึ่งเป็นตัวแทนของกลุ่มเครดิตยูเนียนประเภทสหบท หลังจากนั้นคณะกรรมการกลุ่มฯ และสมาชิกผู้สนใจได้ตัดสินใจด้วยตนเองที่จะเลือกดำเนินตามรูปแบบของเครดิตยูเนียน ซึ่งเป็นกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมและผลการดำเนินงานของกลุ่มตัวอย่าง เป็นดังนี้

1) กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตบ้านสารภี หลังจากที่ได้ไปศึกษาดูงาน คณะกรรมการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตส่วนใหญ่เห็นด้วยในรูปแบบของเครดิตยูเนียนว่ามีความมั่นคง มีรูปแบบการดำเนินงานที่ชัดเจน และสามารถที่จะเป็นสถาบันการเงินของชุมชนได้อย่างแท้จริง แต่ไม่สามารถที่จะถ่ายโอนกิจการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ไปเป็นกลุ่มเครดิตยูเนียนได้ เนื่องจากมีความผูกพันกับหน่วยงานราชการ ดังนั้นจึงมีมติในที่ประชุม (ผู้ที่ไปศึกษาดูงาน และประชาชนที่สนใจในหมู่บ้าน) ตั้งกลุ่มเครดิตยูเนียนขึ้นมาใหม่ และเปิดรับสมัครสมาชิกตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 เป็นต้นมา และได้ส่งคณะกรรมการเข้ารับการฝึกอบรมในโครงการวิจัยเพื่อได้ทราบถึงบทบาทของคณะกรรมการแต่ละฝ่าย รวมถึงการอบรมทางด้านบัญชีตามหลักสูตรของสหกรณ์เครดิตยูเนียน เพราะถึงอย่างไรกลุ่มฯ ก็จะต้องพัฒนาไปสู่การจดทะเบียนเป็นสหกรณ์เครดิตยูเนียนอยู่แล้ว การดำเนินของกลุ่มเป็นไปด้วยดี มีการจัดทำระเบียบข้อบังคับที่ชัดเจน โดยยึดหลักการของสหกรณ์เครดิตยูเนียน มีการจัดทำบัญชีและเอกสารทางการเงินอย่างเป็นระบบเนื่องจากเหรียญกษาปณ์การศึกษาระดับ ปวส. ทางด้านการบัญชี การจัดทำบัญชีจึงไม่มีปัญหา การ

สะสมเงินทุนเรือนหุ้นเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอัตราเฉลี่ยร้อยละ 13.67 ต่อเดือน การขยายตัวของสมาชิกเป็นไปอย่างต่อเนื่องอัตราเฉลี่ยร้อยละ 11.47 ต่อเดือน ในช่วง 5 เดือนแรกยังไม่มีการปล่อยเงินให้สมาชิกกู้ เนื่องจากปริมาณเงินทุนยังมีน้อย เงินทุนเรือนหุ้นที่เก็บจากสมาชิกได้นำไปฝากไว้กับธนาคารไทยพาณิชย์ จำกัด (มหาชน) สาขาทุ่งเสี้ยว อำเภอสันป่าตอง

เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านสารภี ตอนนี้มีความพร้อมทุกด้าน ไม่ว่าจะเป็นคณะกรรมการกลุ่มที่แบ่งงานกันทำอย่างเป็นระบบ การจัดทำบัญชีและเอกสารทางการเงินเป็นระบบตามหลักของ สหกรณ์เครดิตยูเนียน การขยายตัวของสมาชิกเป็นไปอย่างต่อเนื่อง เงินทุนเรือนหุ้นที่จัดเก็บจากสมาชิกเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ดังนั้นกลุ่มฯ มีความพร้อมที่จะจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหบทในอนาคตอันใกล้ได้อย่างแน่นอน และจะสามารถพัฒนาไปจดทะเบียนเป็น สหกรณ์เครดิตยูเนียนได้แน่นอนในอนาคตเพียงแต่รอระยะเวลาเท่านั้น

2) กลุ่มสัจจะออมทรัพย์บ้านป่าสักน้อย กลุ่มฯ ได้ไปศึกษาดูงานเช่นเดียวกับกลุ่มบ้านสารภี และกลุ่มได้ตัดสินใจถ่ายโอนมาดำเนินงานในรูปแบบของเครดิตยูเนียนตั้งแต่เดือนธันวาคม พ.ศ. 2543 เป็นต้นมา หลังจากทีคณะกรรมการของกลุ่มฯ ได้เข้ารับการฝึกอบรมเช่นเดียวกับกลุ่มบ้านสารภี การดำเนินงานของกลุ่มเป็นแบบค่อยเป็นค่อยไป สมาชิกมีการขยายตัวเพิ่มขึ้นเล็กน้อยเพียงอัตราร้อยละ 1.38 ต่อเดือน (ตั้งแต่ ธ.ค. 2543) การเพิ่มขึ้นของเงินทุนเรือนหุ้นเพียงอัตราร้อยละ 4.07 ต่อเดือน ซึ่งเพิ่มขึ้นเล็กน้อย การปล่อยเงินกู้ให้กับสมาชิกกลุ่มเริ่มปล่อยตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2544 โดยคิดอัตราดอกเบี้ยร้อยละ 2 ต่อเดือน สามารถให้สมาชิกกู้ได้จำนวน 42 คน วงเงิน 72,800 บาท (ข้อมูล ณ สิ้นเดือนพฤษภาคม 2544) เงินทุนเรือนหุ้นที่เหลือฝากไว้กับธนาคาร

กรุงศรีอยุธยา จำกัด (มหาชน) สาขาสำนักงาน เชียงใหม่

เมื่อพิจารณาถึงความพร้อมของกลุ่มเครดิตยูเนียน บ้านป่าสักน้อย การดำเนินงานของคณะกรรมการยังไม่มีประสิทธิภาพเท่าควรเนื่องจากมีกรรมการบางคนเท่านั้นที่ทำงานหนัก และบางคนยังไม่เสียสละเวลาทำงานให้กับกลุ่ม ดังจะเห็นได้จากการจัดทำระเบียบข้อบังคับของกลุ่มที่เป็นแบบง่ายๆ การประชุมแต่ละครั้งไม่ค่อยพร้อมเพรียงกัน การจัดทำบัญชีและเอกสารทางการเงินมีระบบพอสมควรเพราะต้องทำตามแบบฟอร์มของสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ความพร้อมในด้านต่างๆของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยยังมีน้อยกลุ่มบ้านสารภี แต่ถึงอย่างไรก็ตามกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านป่าสักน้อยก็ยังมีความพร้อมที่จะจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพได้ แต่ต้องอาศัยเวลาในการพัฒนาอีกสักระยะหนึ่งก่อน

2. ปัจจัยที่ทำให้กลุ่มเครดิตยูเนียนประสบความสำเร็จ

1) ผู้นำชุมชน การดำเนินงานของกลุ่มเครดิตยูเนียนในชุมชน หากได้รับการสนับสนุนอย่างเต็มที่จากผู้นำชุมชน กลุ่มจะสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว และประสบความสำเร็จในระยะเวลาอันสั้น เช่น กรณีของกลุ่มเครดิตยูเนียนบ้านขัวแคว' แต่ถ้าหากการดำเนินงานของกลุ่มไม่ได้รับการสนับสนุนจากผู้นำชุมชนแต่มีคณะกรรมการที่เข้มแข็ง กลุ่มก็สามารถประสบความสำเร็จได้เหมือนกันซึ่งต้องใช้เวลาานกว่า อย่างไรก็ตามจะต้องมีปัจจัยอื่นประกอบด้วย

2) สมาชิก สมาชิกของกลุ่มเป็นองค์ประกอบสำคัญ ซึ่งจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของเครดิตยูเนียนอย่างแท้จริง และจะต้องยึดคุณธรรม 5 ประการ จึงจะทำให้การดำเนินงานของกลุ่มประสบความสำเร็จ แต่ถ้าหากสมาชิกไม่มีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของเครดิตยูเนียนและไม่ยึดคุณธรรม 5

ประการแล้ว หากที่กลุ่มเครดิตยูเนียนจะประสบความสำเร็จ

3) คณะกรรมการ คณะกรรมการจะต้องมีความรู้ ความเข้าใจในหลักการของเครดิตยูเนียน และเข้าใจในบทบาทหน้าที่ของตนเองอย่างแท้จริง โดยจะต้องได้รับการฝึกอบรมอย่างถูกต้อง คณะกรรมการจะต้องมีคุณธรรม เสียสละเวลาให้กับกลุ่มพอสมควร คณะกรรมการของกลุ่มเครดิตยูเนียนมีวาระการดำรงตำแหน่งแน่นอน ฉะนั้นจึงมีการสลับสับเปลี่ยนกันอยู่ตลอดเวลาจึงทำให้กลุ่มสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนเพราะไม่ได้ยึดติดกับตัวบุคคล แต่อย่างไรก็ตาม ถ้าหากคณะกรรมการไม่รู้จักบทบาทหน้าที่ของตนเอง และไม่มีคุณธรรมจะเป็นสาเหตุหลักที่ทำให้กลุ่มล้มเหลวในที่สุด

4) ระบบบัญชีที่เป็นสากล ระบบบัญชีของกลุ่มเครดิตยูเนียนยึดตามหลักบัญชีของสหกรณ์เครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ซึ่งเป็นจุดเด่นของกลุ่มเครดิตยูเนียน เป็นระบบที่สามารถตรวจสอบได้ในตัวของตนเอง เป็นระบบที่สามารถตรวจสอบได้ และมีหน่วยงานจากภายนอกเข้ามาตรวจสอบ เช่น ชุมชนเครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด สาขาแต่ละภาค และหน่วยตรวจสอบบัญชีและ สหกรณ์ของกรมส่งเสริมสหกรณ์ สิ่งเหล่านี้สามารถสร้างความมั่นใจให้กับสมาชิกมากกว่ากลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ

5) ระบบสวัสดิการคุ้มครองสมาชิก กลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆหรือแม้แต่สหกรณ์ออมทรัพย์ของหน่วยราชการต่างๆก็ไม่มีสวัสดิการคุ้มครองสมาชิก จึงถือว่าเป็นจุดเด่นและเป็นปัจจัยหลักที่ทำให้กลุ่มเครดิตยูเนียนประสบความสำเร็จ และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืน สวัสดิการเหล่านี้เป็นปัจจัยหลักที่ทำให้สมาชิกและคณะกรรมการกลุ่มมุ่งมั่นที่จะพัฒนากลุ่มของตนเองให้สามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพได้เพื่อจะได้รับการคุ้มครอง สวัสดิการ เมื่อ

สามารถจดทะเบียนเป็นกลุ่มสหภาพได้แล้วเงินทุนที่จะดำเนินการภายในกลุ่มมีไม่เพียงพอก็สามารถขอรับสวัสดิการกองทุน (สก.2) หรือหากสมาชิกผู้กู้เงินจากกลุ่มเสียชีวิตลงก็ยังได้รับความคุ้มครองจากสวัสดิการเงินกู้ (สก.1) ซึ่งเป็นหลักประกันความมั่นคงของสมาชิกได้เป็นอย่างดี

6) การให้การศึกษายอย่างต่อเนื่อง เป็นเป้าหมายหลักของการพัฒนากลุ่มฯ ให้สามารถดำรงอยู่ได้อย่างมั่นคง และยั่งยืน การให้การศึกษาเหล่านี้อาจจะจัดโดยชุมชนเครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด ที่เปิดฝึกอบรมให้คณะกรรมการกลุ่มเครดิตยูเนียนที่สนใจทุกปี หรือกลุ่มเองอาจจะเชิญวิทยากรมาอบรมให้สมาชิกภายในกลุ่มฯ หรือจัดฝึกอบรมกันภายในกลุ่มฯ โดยคณะกรรมการของกลุ่มฯ ซึ่งกลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ ไม่มีการให้การศึกษายอย่างต่อเนื่องแบบนี้

7) ระบบเครือข่าย กลุ่มเครดิตยูเนียนมีการสร้างเครือข่ายเชื่อมโยงระหว่างกลุ่มเครดิตยูเนียนด้วยกัน หรือระหว่างกลุ่มเครดิตยูเนียนกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน หรือระหว่างสหกรณ์เครดิตยูเนียนกับสหกรณ์เครดิตยูเนียน กลุ่มที่มีความเข้มแข็งกว่ายินดีช่วยเหลือกลุ่มที่อ่อนแอกว่า การเชื่อมโยงดังกล่าวอาจจะผ่านชุมชนเครดิตยูเนียนแห่งประเทศไทย จำกัด หรือสาขาแต่ภาค หรือไม่ผ่านชุมชนฯ ก็ได้ เครือข่ายเหล่านี้ อาจจะเป็นในรูปเงินทุนให้กู้ยืม การถ่ายทอดประสบการณ์ แลกเปลี่ยนความคิดเห็น ซึ่งในกลุ่มออมทรัพย์ประเภทอื่นๆ ไม่มีการกระทำในลักษณะนี้ นอกจากการสร้างเครือข่ายภายในกลุ่มของเครดิตยูเนียนแล้ว กลุ่มเครดิตยูเนียนยังสามารถที่จะใช้บริการสินเชื่อของธนาคารออมสิน หรือธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ (ธ.ก.ส.) โดยที่กลุ่มฯ ดังกล่าวจะต้องนำเงินสะสมหุ้นของกลุ่มฯ ไปเปิดบัญชีฝากไว้กับธนาคารเหล่านั้น และสามารถขอกู้เงินได้มากกว่า 2-5 เท่าของเงินฝาก โดยใช้เงินฝากนั้นเป็นหลักหลักทรัพย์ค้ำประกันไว้กับธนาคาร

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาและทดลองปฏิบัติใช้รูปแบบของเครดิตยูเนียนซึ่งเป็นกลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสมเพื่อให้กลุ่มสะสมทุนประเภทนี้เกิดขึ้นในชุมชนอย่างแพร่หลาย และสามารถเป็นแหล่งเงินทุนในชุมชนได้อย่างแท้จริง และสามารถพัฒนาต่อไปได้อย่างยั่งยืนนั้น ผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้ชุมชนจัดตั้งสถาบันการเงินในชุมชนจะต้อง

1) มีการเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ให้ชุมชนได้รับทราบถึงข้อดีและข้อเสียของกลุ่มสะสมทุนแต่ละประเภท และโอกาสในการพัฒนาของกลุ่มสะสมทุน โดยไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง ให้ชุมชนได้มีโอกาสเลือกทางเดินของชุมชนเอง

2) ให้ชุมชนที่มีความพร้อมและสนใจที่จะจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนได้ไปศึกษาดูงานจากกลุ่มสะสมทุนที่ประสบความสำเร็จในแต่ละประเภท แล้วให้ชุมชนเหล่านั้นตัดสินใจเองว่าจะดำเนินงานไปในทิศทางใด

3) ทุกฝ่ายที่มีส่วนเกี่ยวข้องในการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนในรูปแบบต่างๆ จะต้องหันหน้ามาร่วมกันวางแผนหาแนวทางในการพัฒนากลุ่มสะสมทุนที่เหมาะสม โดยมีเป้าหมายอยู่ในชุมชน ไม่ต้องคำนึงว่ากลุ่มสะสมทุนในชุมชนเป็นของหน่วยงานใด

4) สนับสนุนให้ อบต. เข้ามามีบทบาทในการส่งเสริมให้มีการจัดตั้งกลุ่มสะสมทุนในรูปแบบที่เหมาะสมในเขตพื้นที่ที่มีความพร้อมก่อน โดยการติดต่อประสานงานกับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง หลังจากนั้นจึงค่อยขยายผลไปยังพื้นที่รอบข้าง

5) หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องมีการจัดฝึกอบรมทางด้านบัญชีให้กับผู้ที่รับผิดชอบงานด้านบัญชีของกลุ่มสะสมทุนอย่างสม่ำเสมอ เพื่อให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวมีความรู้ ความสามารถในการจัดการกับเอกสารทางการเงินได้อย่างมีประสิทธิภาพ

6) หน่วยงานที่รับผิดชอบจะต้องมีการจัดประชุมสัมมนาเพื่อทบทวนบทบาทและหน้าที่ของคณะกรรมการบริหารกลุ่มสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง โดยรัฐบาลจะต้องเห็นความสำคัญและสนับสนุนงบประมาณอย่างเต็มที่

7) จะต้องมีการสร้างเครือข่ายระหว่างกลุ่มสะสมทุนด้วยกัน ให้มีการช่วยเหลือซึ่งกันและกัน และเชื่อมประสานระหว่างกลุ่มสะสมทุนกับกลุ่มอาชีพต่างๆ ในชุมชน เพื่อสร้างฐานของชุมชนให้เข้มแข็งต่อไป

8) รัฐบาลจะต้องมีความจริงจังในการแก้ปัญหาของชุมชน โดยให้ชุมชนมีการจัดตั้งกลุ่มสะสม

ทุนที่เหมาะสม และให้ชุมชนสามารถช่วยเหลือตนเองได้อย่างยั่งยืน โดยรัฐบาลไม่จำเป็นต้องใช้งบประมาณในการก่อตั้งกองทุนหมู่บ้านหรือชุมชน ซึ่งโอกาสที่กองทุนดังกล่าวจะล้มเหลวมีมาก เนื่องจากชุมชนส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อม และยังคิดว่ารัฐบาลให้เงินเปล่าโดยไม่ต้องใช้หนี้สินถึงแม้ว่ารัฐบาลจะพยายามออกกฎหมาย ข้อบังคับต่างๆ มาควบคุมก็ตาม ในที่สุดชาวบ้านยังเชื่อว่ารัฐบาลจะยกเงินกองทุนดังกล่าวให้กับหมู่บ้าน การกระทำได้กล่าวเป็นการแก้ไขปัญหาลเฉพาะหน้าของรัฐบาลเท่านั้นซึ่งไม่มีความยั่งยืน และอาจจะสร้างปัญหาให้กับชาวบ้าน ทำให้ชาวบ้านต้องเข้าสู่วงจรหนี้ต่อไปในอนาคตก็ได้

บรรณานุกรม

- กระทรวงมหาดไทย, กรมการพัฒนาชุมชน, กองส่งเสริมและเผยแพร่. การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต. กรุงเทพฯ : หจก.บางกอกบลิ๊ก,มปป.
- กิ่งแก้ว อินหว่าง และคนอื่นๆ. การดำเนินงานกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับการพัฒนาชนบท. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2532.
- กิ่งแก้ว อินหว่าง และคนอื่นๆ. กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตกับคุณภาพชีวิตของราษฎรในชนบท : ศึกษาโครงการส่งเสริมการออมทรัพย์เพื่อการผลิตในโครงการก่อสร้างถนนโดยใช้แรงงานเป็นหลัก. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2536.
- ชาติชาย มณีกาญจน์. ศักยภาพขององค์กรชุมชนในการจัดการกองทุนหมุนเวียน. วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต สาขา การศึกษานอกระบบ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2534.
- ชเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. การไม่ยอมรับกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตของประชาชนในพื้นที่ดำเนินการของจังหวัด เชียงใหม่. เชียงใหม่ : คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่, 2542.
- พรณทิพย์ เพชรมาก และคนอื่นๆ. กลุ่มออมทรัพย์และขบวนการแก้ไขปัญหาที่อยู่อาศัยคนจนในเมือง : ประสพการณ์ทำงานจากองค์กรนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา. กรุงเทพฯ : องค์การนานาชาติเพื่อร่วมกันพัฒนา, 2536.
- มนูญ สอนเกิด. สภาพและความต้องการของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตศึกษาเปรียบเทียบระหว่างกลุ่มดีเด่นระดับเขตปี 2539 กับกลุ่มทั่วไป. กรุงเทพฯ : กรมการพัฒนาชุมชน, 2540.
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. แผนพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 8. กรุงเทพฯ : หจก. เม็ดทรายพริ้นติ้ง, 2540.
- ศิลา ฤทธิธีร์นันต์. ปัญหาหนี้สินและทางออกของเกษตรกรภาคเหนือตอนล่างและภาคกลาง. วารสารทางใหม่. ฉบับที่ 5 (2532) :16-21.
- อารีย์ เชื้อเมืองพาน และชเนศ ศรีวิชัยลำพันธ์. การพัฒนากลุ่มสะสมทุนเพื่อพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนในเขตพื้นที่ภาคเหนือตอนบน. รายงานการวิจัยสนับสนุนโดยกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.), 2544.
- Andrew, Turton. **Production, Power and Participation in Rural Thailand : Experiences of Poor Farmers' Groups.** (Report No. 86.11). Geneva : UNRISD, 1987.
- William Foote Whyte. (ed.) **Participatory Action Research.** London and elsewhere : Sage Pulications.